

Heidi Rosenqvist

YSTÄVÄPASSILLA OSALLISEKSI

Ylempi amk
Terveysten edistämisen
koulutusohjelma
2013

YSTÄVÄPASSILLA OSALLISEKSI

Rosenqvist, Heidi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Terveysten edistämisen koulutusohjelma
Kesäkuu 2013
Ohjaaja: Hirvonen, Eila
Sivumäärä: 56
Liitteitä: 2

Asiasanat: hyvinvointi, osallisuus, delfoi, ystäväpassi

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Satakunnan kulttuuritoimikunnan ja Satakunnan ammattikorkeakoulun toteuttaman Ystäväpassi-hankkeen pohjalta maakunnallinen toimintamalli, joka palvelee käyttäjäryhmäänsä mahdollisimman hyvin myös tulevaisuudessa. Ystäväpassi on kortti, joka mahdollistaa avustajan ilmaisen osallistumisen kulttuuripalveluihin. Tavoitteena oli kartoittaa Ystäväpassin käyttäjäryhmien kokemuksia toimintamallista ja arvioida Ystäväpassin käytön vaikutuksia kohderyhmän ja palveluntuottajien näkökulmista.

Kehittämismenetelmänä käytettiin asiantuntijahaastatteluihin perustuvaa delfoitekniikkaa. Delfoi-tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on tulevan kehityksen mahdollisuuksien arvioiminen. Delfoissa kerätään strukturoidun vuorovaikutusprosessin välityksellä asiantuntijaneelin osallistujien tietoa ja oletuksia tutkittavasta ilmiöstä. Aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluin, joissa keskustelun etenemistä tukivat aihepiirin keskeiset teemat. Ystäväpassin vaikutuksia osallisuuden ja hyvinvointiin tarkasteltiin laajassa kohderyhmässä. Ystäväpassin käyttäjät ja sidosryhmät olivat asiantuntijoita, joiden kokemusten pohjalta oli tavoitteena luoda toimintamalli, joka tukee kaikkien erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osallistumista ja osallisuutta.

Delfoikierroksia järjestettiin kolme. Ensimmäisen delfoikierroksen tavoitteena oli kartoittaa ajatuksia toimintamallista ja tuoda esiin käyttäjäryhmien keskeisiä tuen tarpeita. Aineisto kerättiin haastattelemalla Ystäväpassi-hankkeeseen osallistuneiden yhdistysten ja toimijoiden vastuuhenkilöitä. Toisella delfoikierroksella haastateltiin Ystäväpassia käyttäneitä henkilöitä ja vastuuhenkilöillä oli mahdollisuus täydentää vastauksiaan. Haastatteluista yksi toteutettiin ryhmähaastatteluna. Aineistoa täydennettiin selvittämällä myös Ystäväpassi-hankkeeseen osallistuneiden kulttuuripalvelujen tuottajien ajatuksia toimintamallista. Kolmannella delfoikierroksella analysoidun aineiston pohjalta kehitettiin Ystäväpassi-malli, joka lähetettiin vielä viimeiselle kierrokselle käyttäjäryhmän ja lähipiirin kommentointia varten.

Opinnäytetyön tuloksena kehitettiin Ystäväpassi-malli, joka tukee erityistä tukea tarvitsevan henkilön tasavertaista osallistumista ja osallisuutta. Käyttäjäkokeemukset ja kehittämistutkimus osoittavat, että ystäväpassi madaltaa kynnystä osallistua kulttuuripalveluihin ja lisää näin käyttäjien hyvinvointia.

EQUAL PARTICIPATION WITH FRIENDSHIP PASSPORT

Rosenqvist, Heidi
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Health Promotion
June 2013
Supervisor: Hirvonen, Eila
Number of pages: 56
Appendices: 2

Keywords: well-being, participation, equality, Delphi, Friendship Passport

The purpose of this thesis was to develop a regionally-used operational model that's based on the Ystäväpassi (Friendship Passport)-project, organized by the Satakunta Cultural Committee and the Satakunta University of Applied Sciences. Model should serve its user groups as good as possible in future. Ystäväpassi is concretely a card that enables assistant free participation to cultural services. The study was aimed to survey the experiences of the operational model by the user groups of Ystäväpassi and to assess the effects of the use of it from the perspectives of the individual user groups and the service provider.

The development method used in this study was the Delphi Method, which is based on interviews of various experts. Delphi's key function is to assess the possibilities of future development. The Delphi is an interactive forecasting methodology based on a panel of experts using a structured communication technique. It gathers information and assumptions from the specific subject under study. The material was collected using half-structured themed interviews and discussions. The effects of the inclusion and well-being of the participants on the Ystäväpassi-project were studied within a large targeted group. The findings and experiences of an expert panel of users and stakeholders were used to form an Operational model which supports the inclusion and participation of various special needs groups.

The Delphi method was based on a three rounds of interviews. The goal of the first Delphi-round was to survey the user group's thoughts of the operational model of Ystäväpassi as well as to emphasize the amount and quality of the support the various user groups may require. The material was collected by interviewing the representatives of the associations and operators participating in the project. On the second Delphi-round the people who used Ystäväpassi were interviewed, all so the association/operator representatives were able to further complete the information submitted in the first round of interviews. One of the interviews was conducted as a group session. The study material was complemented by discussing thoughts about the operational model of Ystäväpassi project from Cultural Services providers directly involved in the Project. On the third Delphi-round the Ystäväpassi-model was based on an analyzed material, was sent for final assessment and commentary for the user groups and related parties.

So, as a result of the thesis was developed, an Ystäväpassi model which supports equal participation, integration and inclusion of individuals with special needs. The recorded data of the user experiences and the development study demonstrate that an Ystäväpassi lowers the threshold to take part in various cultural services and subsequently enhances their general well-being.

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
1 OSALLISUUTTA YSTÄVÄPASSILLA	7
1.1 Ystäväpassi	7
2 OSALLISUUS OSANA HYVINVOINTIA	8
2.1 Hyvinvointi	8
2.2 Esteettömyys ja saavutettavuus.....	10
2.3 Osallisuus.....	11
2.4 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia.....	12
2.5 Järjestöjen ja toimijoiden rooli osallisuuden tukemisessa	13
2.6 Osallisuutta ja saavutettavuutta tukevia hankkeita	14
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	16
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
4.1 Delfoi-menetelmä kehittämismenetelmänä	16
4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	18
4.2.1 Ensimmäinen Delfoikierrros.....	20
4.2.2 Toinen Delfoikierrros	21
4.2.3 Kolmas Delfoikierrros	23
4.3 Aineiston analyysi.....	23
5 TULOKSET	25
5.1 Ensimmäinen Delfoikierrros	25
5.1.1 Ajatukset Ystäväpassista	25
5.1.2 Ystäväpassi käytössä	28
5.1.3 Ystäväpassin kehittäminen	29
5.2 Toinen Delfoikierrros	32
5.2.1 Kokemukset ystäväpassista	32
5.2.2 Ystäväpassi käytössä	35
5.2.3 Ystäväpassin kehittäminen	36
5.2.4 Kysely kulttuuripalvelujen tuottajille	40
5.3 Kolmas Delfoikierrros - Kehitysideoita Ystäväpassi-mallista	41
5.4 YSTÄVÄPASSI-MALLI	43
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	46
6.1 Johtopäätökset.....	46
6.2 Kehittämistutkimuksen arviointi ja luotettavuus	48
LÄHTEET.....	52
LIITTEET	

JOHDANTO

Henkilökohtainen apu on hyvin monimuotoinen käsite, ja sitä tarvitsevat ihmiset ovat hyvin heterogeeninen ryhmä. Syyt erityisen tuen tarpeeseen voivat olla hyvin moninaisia, mutta on hyvin tärkeää säilyttää apua saavan henkilön rooli aktiivisena toimijana. Nykypäivän keskusteluissa korostetaan ihmisten osallisuuden merkitystä. Osallisuus edellyttää myös erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia, jotta yksilöt voivat olla aktiivisia ja tuottaa itse hyvinvointia. Terveyttä ja hyvinvointia taas voidaan edistää esimerkiksi vahvistamalla yhteisöllisyyttä kulttuuri-, sosiaali- ja terveystalveluissa sekä yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa (Terveysten edistäminen 2007; Malmivirta & Taivainen 2012, 8-9)

Ihmisten vammaisuuteen ja erityisen tuen tarpeeseen liittyvät asenteet saadaan hiljalleen muuttumaan, kun kiinnitetään huomiota siihen, miten vammaisuutta ja erityisen tuen tarpeita tuodaan esille; miten niistä puhutaan ja kirjoitetaan. Suuri vastuu muutoksesta on myös henkilöillä itsellään; esiintyvätkö he passiivisina tarvitsijoina vai aktiivisina toimijoina? (Leimio 2012, 49)

Koko läntisessä maailmassa on alettu pohtia taiteen ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Suomi on kuitenkin ainoa maa, jossa toimintaa pohtimaan on syntynyt iso liike, ja se on laajentunut valtiolliseksi ohjelmaksi. On hyvin tärkeää luoda hyvinvointia lisääviä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka mahdollistavat onnellisuuden kokemusten toteutumisen mahdollisimman monen suomalaisen arjessa (Moisio & Huuhtanen 2007, 8.; Luotonen 2013).

Kuntien kulttuurityö on viime vuosina laajentunut osaksi hyvinvointia ja elämänlaatua. Nykyään se nähdään myös ennaltaehkäisevänä toimena, joka kattaa koko ihmisen elämänkaaren. (Liikanen 2010, 52.) Kotikaupunkini Porin strategiassakin kulttuuritarjontaa pidetään tärkeänä elinympäristön ja hyvinvoinnin kannalta. Myös Suomen kuntaliitto on omassa sivistyspoliittisessa ohjelmassaan (Sivistyksen suunta 2007) määritellyt kulttuurin peruspalveluksi, joka tukee sekä yksilön että ympäristön elinvoimaisuutta ja ennaltaehkäisee terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Kulttuuri-

palvelut toimivat osana moniammatillista verkostoa, jonka kautta pyritään tukemaan myös monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta.

Eräs esimerkki kulttuuripalveluiden yhdistämisestä osallisuuteen on Ystäväpassi-hanke, jonka tarkoituksena oli edistää esteetöntä osallistumista kulttuuri- ja taidepalveluihin Satakunnan alueella. Pilotti-hanke toteutettiin kesällä 2012 Satakunnan ammattikorkeakoulun toimesta yhteistyössä Porin kaupungin kulttuuritoimen, sekä muutamien lähialueiden taide- ja kulttuuripalveluiden tuottajien kanssa. Hankkeen rahoittajina toimivat Satakunnan kulttuuritoimikunta ja Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyöni kehittämistutkimuksessa Ystäväpassin vaikutuksia osallisuuteen ja hyvinvointiin tarkastellaan laajassa kohderyhmässä. Erityisen tuen tarve osallistumiseen on määriteltävissä hyvin monista eri syistä. Tässä työssä palvelun käyttäjät sekä sidosryhmät ovat asiantuntijoita, joiden ääni halutaan nostaa kuuluviin. Sivuan työsäni myös palveluntuottajien näkemyksiä toimintamallista. Kehittämistutkimus on tulevaisuus-orientoitunut; sen tavoitteena on luoda yksi toimintamalli, joka myös tulevaisuudessa tukee kaikkien erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osallistumista ja osallisuutta.

1 OSALLISUUTTA YSTÄVÄPASSILLA

1.1 Ystäväpassi

Ystäväpassi-hankkeen tarkoituksena oli edistää esteetöntä osallistumista kulttuuri- ja taidepalveluihin Satakunnan alueella. Hanke pyrki tukemaan kaikkien yhteiskunnan jäsenten yhdenvertaista oikeutta erilaisten palveluiden käyttöön. Hankkeen kokeiluvaiheessa kartoitettiin erityisryhmien osallistumista ja tarvetta taide- ja kulttuuripalveluihin sekä palvelujentuottajien halukkuutta osallistua toimintaan. Ystäväpassi linkittyi alueellisesti Porin kulttuuritoimen hallinnoimaan Kulttuuri Saavutettavaksi Satakunnassa hankkeeseen (2011-2012). Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli lisätä Satakunnan alueen kulttuuripalveluiden tuottajien tietoisuutta saavutettavuudesta. Ystäväpassi liittyy myös valtakunnalliseen Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia toimintaohjelmaan 2010-2014. Ohjelman eräs painopistealue on kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä. Ohjelman teema vaikutti Ystäväpassi pilotointi hankkeen suunnitteluun ja tavoitteiden asettamiseen. (SAMK 2012)

Ystäväpassin ideointivaiheessa maakuntajohtaja Pertti Rajala avusti paikallisen kehitysvammaisten tukipiirin verkostoitumista Porin kaupungin kulttuurituottaja Emma Suden kanssa. Mukaan pilottihanketta suunnittelemaan ja toteuttamaan saatiin myös SAMK. Ystäväpassin avulla erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kulttuurinen hyvinvointi lisääntyy ja heidän osallisuutensa kulttuuripalveluiden käyttäjinä kehittyy. (Kehitysvammaisten tukiliitto 2013)

Ystäväpassi-hankkeen rahoittajina toimivat Satakunnan kulttuuritoimikunta toimikunta sekä Satakunnan Ammattikorkeakoulu. Hanke pyrki edistämään kehitys-, liikunta- ja aistivammaisten, mielenterveyskuntoutujien sekä maahanmuuttajien osallistumista erilaisiin taide- ja kulttuuripalveluiden tapahtumiin. Kohderyhmiin kuuluvat ihmiset tarvitsevat apua osallistumiseensa erilaisten liikkumisen, sosiaalisten tai kielellisten esteiden vuoksi. Ystäväpassi oli kortti, jolla henkilö osoitti tarvitsevansa ystävän tukea ja apua osallistumiseensa. Passi myönnettiin avuntarvitsijalle ja ystävä osallistui hänen mukanaan ilmaiseksi taiteen ja kulttuurin palveluihin sekä tu-

ki/avusti passin haltijaa hänen tarvitsemallaan tavalla. Satakunnan alueella ei ole aiempaa kokemusta vastaavasta toiminnasta. Tietyt yksittäiset organisaatiot ovat päästäneet avustajia ilmaiseksi tilaisuuksiinsa vammaisten henkilöiden mukana, mutta yleensä näissä tapauksissa on ollut kyse hyvin näkyvästä vammasta.

Ystäväpassi-hanke pyrki tukemaan kaikkien yhteiskunnan jäsenten yhdenvertaista oikeutta erilaisten palveluiden käyttöön. Ystäväpassi tuki taide- ja kulttuuripalveluiden saavutettavuutta sekä pyrki rikastuttamaan kohderyhmiin kuuluvien arkea. Hankkeeseen osallistuivat Tukiliitto ry:n Porin seudun jäsenyhdistys *Hoivatuki ry*, Porin Mielenterveystoiminnan tuki ry:n *Hyvän Mielen Talo*, Porin kaupungin psykososiaalisten asumispalvelujen *Taiteilijankoti*, Satakunnan Autismi-, ADHD- ja Dysfasiayhdistys *SAMDY ry* ja *Discover Pori*, jonka kohderyhmänä ovat työperäiset maahanmuuttajat. Hankkeen kokeiluvaihe toteutettiin 15.5.-31.8.2012.

2 OSALLISUUS OSANA HYVINVOINTIA

2.1 Hyvinvointi

Ystäväpassin keskeisiksi arvoiksi nousevat hyvinvointi, esteettömyys ja osallisuus. Esteet erityistä tukea tarvitsevan henkilön osallistumiselle voivat olla joko fyysisiä tai/ta psyykkisiä. Ystäväpassi mahdollistaa osallistumisen tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Avustettava henkilö on aktiivinen toimija, eikä toiminnan kohde. Oma-toimisella osallistumisella on merkittävä sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä ja hyvinvointia edistävä vaikutus. Terveiden edistämisen lähtökohtana ihminen nähdään oman elämänsä aktiivisena subjektina (WHO 1986).

Hyvinvoinnin käsitettä voidaan tarkastella eri tavoin. Hyvinvointi voi olla subjektiivista, koettua hyvinvointia tai objektiivista, ulkoisista puitteista muodostuvaa. Hyvinvointi voi olla aineetonta tai liittyä esimerkiksi taloudelliseen vaurauteen. Ihmisten tarpeet eivät ole pelkästään aineellisia, vaan myös henkisiä ja sosiaalisia. Viime vuosina hyvinvoinnin määrittämisen ja mittaamisen painopiste on alkanut siirtyä

aineellisen vaurauden korostamisesta arvostamaan enemmän ihmissuhteita ja eläimen merkityksellisyyttä. (mm.Kajanoja 2005; Allardt 1976)

Erik Allardt (1976) klassinen määritelmä kuvaa ihmisen keskeiset hyvinvoinnin ulottuvuudet: *Elintaso (having)* – esimerkiksi ruoka, terveys, koulutus, työllisyys ja asuinolot. *Yhteisyyssuhteet (loving)* – esimerkiksi rakkaus, ystävyys ja sosiaaliseen verkostoon kuuluminen. *Itsensä toteuttamisen muodot (being)* – esimerkiksi osallisuus yhteiskunnassa, mahdollisuus harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan sekä poliittiseen osallistumiseen.

Hyvinvointi syntyy ihmisten arjessa ja muotoutuu henkilökohtaisista kokemuksista. Vallitseva aika, elinympäristö ja sen turvallisuus sekä kulttuuritekijät vaikuttavat yksilön kokemukseen. Lisäksi subjektiiviseen kokemukseen hyvinvoinnista vaikuttavat myös käsitykset omista vaikutusmahdollisuuksista toimintaympäristössä. Keskeistä hyvinvoinnin kokemisessa on siis ihmisen näkemys omasta kyvykkyydestä; kuinka hyvin hän kokee pystyvänsä olemaan omassa yhteisössään kyvykäs ja tasavertainen toimija muiden toimijoiden kanssa. (mm. Raijas 2008,15)

Hyvinvoinnin kokemus ja sisältö, sekä siihen vaikuttavat tekijät ovat hyvin henkilökohtaisia. Hyvinvoinnin tutkiminen on haasteellista juuri sen moniulotteisuuden vuoksi. Raijaksen (2008, 4-8) mukaan nykyiset hyvinvointimittarit eivät tavoita ihmisten käytännön elämää ja erityisesti koetun hyvinvoinnin mittaaminen vaatii vielä paljon kehittämistä.

Hyvinvointi muodostuu kansalaisyhteiskunnan ja hyvinvointivaltion yhteisvaikutuksena (vrt. Lähiyhteisöjen hyvinvointivaikutukset, Kääriäinen & Ellonen 2005). Vertaistuki ja muu kansalaistoiminta lisäävät sosiaalista hyvinvointia ja ehkäisevät syrjäytymistä ja eriarvoisuutta. Julkisella sektorilla resurssit ovat kuitenkin rajoitetut, jolloin se ei pysty järjestämään, tai edes tukemaan kaikkea toimintaa. Vertaistukeen perustuvan toiminnan toteuttaminen jääkin usein kolmannen sektorin varaan. (Pirainen ym. 2010, 74.)

Monikulttuurisuus liittyy kiinteästi suomalaisiin hyvinvointipalveluihin ja asettaa haasteita myös alan toimijoille. Monikulttuurisuus on viime vuosina myös lisääntynyt

ulkomaalaisten työntekijöiden sekä asiakkaiden ja potilaiden kautta. Suomeen tulee maahanmuuttajia hyvin erilaisista olosuhteista ja yhteiskunnista. Nykyään sosiaali- ja terveystieteiden toimijoiden edellytetään ottavan huomioon myös muista kulttuureista tulevat asiakkaat. (Paasivaara ym. 2011, 64-65.)

2.2 Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyyden, yhdenvertaisuuden ja syrjinnän kiellon käsitteitä tarkastellessa on merkitystä, miten ja mistä näkökulmasta asiat jäsennetään. Kun niitä tarkastellaan osallistumisen, sen esteiden, niiden poistamisen ja osallistumisen mahdollistamisen näkökulmasta, ajatellaan ensisijaisesti toimivia ihmisiä, eikä toimenpiteiden kohteita. (Kemppainen 2008, 46)

Toimintaympäristössä selviäminen on juuri se käytännön mittari, jolla vamman tai muun toiminnan haasteen vaikutus näkyy. Vikojen, puutteiden ja vajavuuksien korostamisen sijaan on syytä tarkastella sitä, miten tuen tarve vaikuttaa toimintakykyyn ja hyvinvointiin sekä ennen kaikkea sitä, millaista tukea henkilö tarvitsee selviytyäkseen toimintaympäristössään. (Pajunen ym. 2008, 7)

Saavutettavuus taataan parhaiten poistamalla ympäristöstä mahdollisimman monet liikkumisen, näkemisen, kuulemisen sekä ymmärtämisen esteet (Leimio 2012,53).

Kemppaisen (2008, 5,18) mukaan osallisuuden ja osallistumisen yhteiskuntaan kuuluu oleellisesti ympäristön, palvelujen ja tuotteiden esteettömyys. Esteettömyys yksinään ei takaa pääsyä johonkin paikkaan. Tarvitaan toimintaedellytyksiä, toimintakykyä ja taloudellisia edellytyksiä sekä motivaatiota. Esteettömyyden hyödyntämiseen tarvitaan toisinaan myös tuki- ja avustajapalveluita.

Esteettömyyden käsite on kehittynyt kahden viimeisen vuosikymmenen aikana. Ensin esteettömyys tarkoitti vain fyysisistä esteettömyyttä: luiskia, hissejä ja invavessoja. Vähän myöhemmin alettiin keskustella tiedonvälityksestä ja siitä, ovatko sähköiset palvelut kaikkien ihmisten tavoitettavissa, ja onko niissä käytetty selkokieleltä. Vii-

meinkin on ymmärretty, että esteettömyydellä tarkoitetaan yksilön tarpeiden kokonaisvaltaista huomioon ottamista. (Urhonen 2011, 61–62.)

Esteettömyys käsitteenä liitetään usein erilaisiin vammaisryhmiin ja fyysiseen esteettömyyteen, mutta myös mielenterveyden ongelmat ja häiriöt hyvinvoinnissa voivat olla este osallistumiselle ja esimerkiksi nuoren henkilön omatoimiselle opiskelulle. (Parkkinen & Berg 2009, 32.) Yhteiskunnan esteettömyyden lisääntyminen ja uudet teknisten apuvälineiden innovaatiot voivat tulevaisuudessa vähentää henkilökohtaisen avun tarvetta, mutta eivät poista sitä kokonaan (Heiskanen 2008, 125).

2.3 Osallisuus

Puhuttaessa yhteiskunnallisista mahdollisuuksista ja ihmisestä on kyse osallistumisesta ja osallisuudesta. Pohjoismainen perinteemme jäsentää yhteiskunnan tasa-arvoiseksi. Jokaisella on oikeus osallistua yhteiskuntaan omien yksilöllisten edellytystensä mukaisesti. Osallistuminen taas edellyttää osallisuutta. (Kempainen 2008, 8.; Harju 2004, 111-113.)

Osallisuus on henkilökohtaista vaikuttamista ja itsenäistä päätöksentekoa. Ihmisen mahdollisuudet vaikuttaa oman elämänsä hallintaan lisääntyvät, kun hän sitoutuu ottamaan vastuuta ja on oman elämänsä subjekti. Tavoitteena on olla osallisena omassa elämässään omilla resursseillaan. (Lampinen 2007.) Yhteiskunnan tuki on tärkeää erityisesti silloin, kun yksilön toimintaympäristö muuttuu, tai hän tarvitsee toiminnassaan erityistä tukea tai toisenlaista kieltä ollaakseen osallinen (Malmivirta & Tavainen 2012, 9).

Niemelä (2010, 29.) puhuu osallisuusteoreettisesta hyvinvointikäsitteestä, kun tarkastellaan toiminnan ja hyvinvoinnin suhdetta painottaen osallisuutta. Ihminen on toiminnallinen olento, joka toteuttaa itseään ja omia taipumuksiaan toiminnan kautta, ja saa näin tyydytystä ja mielekkyyttä elämäänsä. Ollessaan osallisena työ-, ja harrastusyhteisössä hän kokee itsensä tarpeelliseksi. Ihmisen elämästä voi puuttua mielekkyys, jos hänellä ei ole kiinnostavaa tekemistä, eikä hän voi osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Todellisessa osallisuuden yhteiskunnassa hyvinvointipoliittinen ajattelu ja päätöksenteko tukevat ihmisenä kasvua sekä keskittyvät ongelmien korjaamisen sijasta ennakointiin (Malmivirta & Taivainen 2012). Nykypäivänä kansalaisten yhdenvertaiset viestintävalmiudet ovat perusasia demokraattisen kansalaisyhteiskunnan toiminnan kannalta. Jos ihmisen oma motivaatio viestiä ja olla osallisena sosiaalisessa yhteisössä on korkea, niin uudenlaisten viestintätapojen oppiminen on vain järjestelykysymys. (Viherrä 2002, 566.)

Osallisuudesta ei ole olemassa yleisesti hyväksytyjä mittareita (Kivistö 2011, 172). Tässä tutkimuksessa osallisuutta on ajateltu olevan yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien, itsemääräämisoikeuden sekä valinnan vapauden toteutuminen.

2.4 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia

Kansallisessa terveystalossamme on alettu tunnustaa myös kulttuurin vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. Suomessa kulttuurin merkitys etenkin ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa on otettu huomioon erilaisissa terveystaloudellisissa ohjelmissa. Vuonna 2010 käynnistyi opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali ja terveysministeriön yhteinen toimintaohjelma, Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia (Taku), joka asettaa konkreettisia tavoitteita kulttuurin hyödyntämiselle terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (Liikanen 2010). Taiteen terveysvaikutuksia pohditaan koko läntisessä maailmassa paljon, mutta Suomi on ainoa maa, jossa toiminta on laajentunut valtiolliseksi ohjelmaksi (Luotonen 2013).

Isotalon (2013) mukaan taiteen ja kulttuurin yhdistäminen terveyden edistämiseen on vaatinut aikaa ja uskoa asiaan. Esimerkkinä pitkäjänteisestä työstä voidaan pitää *Terveyttä kulttuurista* -verkostoa, joka sai alkunsa YK:n kulttuurivuosisikymmenen *Arts in Hospital* -toiminnasta 1992. Verkosto on toiminut jo pitkään kulttuurin ja taiteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten yhteistyöelimenä. Verkosto osallistuu pohjoismaiseen yhteistyöhön, sekä toimii myös tärkeänä väylänä tiedon välitykselle ja kokemusten vaihdolle. Työtä ovat olleet organisoimassa kansallinen Unesco-toimikunta, taiteen keskustoimikunta, Kuntaliitto ja Suomen Mielenterveysseura.

Monet Terveyttä kulttuurista -verkoston jäsenet olivat valmistelemassa, Terveystieteiden edistämisen politiikkaohjelman pohjalta laadittua, Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia ohjelmaa (2010-2014) yhdessä alan ministeriöiden, laitosten sekä valtakunnallisten järjestöjen kanssa (Isotalo 2012).

Suomessa on käytetty kulttuuri- ja taidelähtöisiä menetelmiä lasten ja nuorten parissa jo useamman vuosikymmenen ajan. Viime vuosina toimintaa on alettu laajentaa muun muassa vanhusten ja syrjäytymisvaarassa olevien pariin. Luotosen (2013) artikkelissa Turun yliopiston kulttuurisen terveyden ja hyvinvoinnin professori Marja-Liisa Honkasalo nostaa esiin kysymyksen, miten soveltava taide- ja kulttuuritoiminta saadaan pysyvästi kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon osaksi. Toiminnan vakiinnuttaminen vaatisi vahvempaa tutkimusnäyttöä, uudenlaista ajattelua sekä kulttuuritoiminnan tasapuolista huomioonottamista kaikissa kunnissa.

2.5 Järjestöjen ja toimijoiden rooli osallisuuden tukemisessa

Viime vuosikymmenen aikana kolmannen sektorin merkitystä yhteiskunnalle on alettu korostaa. Esiin on nostettu erityisesti toiminnan myönteisiä vaikutuksia sekä järjestöjen roolia kansalaisyhteiskunnan ylläpitäjänä ja kansalaisten edustamista viranomaisyhteisyyksissä. Samaan aikaan kuitenkin myös kolmannen sektorin toimijoiden haasteet rahoituksen hankkimisessa ja perinteisen arvoperustan säilyttämisessä ovat lisääntyneet. (Piirainen ym. 2010, 12)

Järjestöt tuntevat edustamiensa ryhmien todellisen arjen ja erityistarpeet. Ne haluavat kuunnella jäsentensä kokemuksia ja näkemyksiä, ja niillä on vahva motivaatio oman kohderyhmänsä palveluiden kehittämiseen. Niiden toiminnan lähtökohtana on yhdessä tekeminen ja auttamisen halu. Viime vuosina järjestöjen rooli nimenomaan erityisasiantuntemusta sisältävien palvelukokonaisuuksien tuottamisessa on vahvistunut. Kolmannen sektorin toimijoilla onkin vahva asema uusien innovatiivisten tukija palvelumuotojen kehittäjinä. (Kananoja ym. 2008, 191; Piirainen ym. 2010, 13.)

Kahden viime vuosikymmenen aikana vertaistuen muodot ovat lisääntyneet merkittävästi informaatioteknologian kehittymisen myötä. Uudet vertaistuen muodot eivät

koske ainoastaan vammaisia ja heidän perheitään, vaan laajalti erilaisia tilanteita, joissa saman kokemuspohjan omaavat henkilöt etsivät tukea ja informaatiota verkon välityksellä. (Heiskanen 2008, 82-83)

Järjestöjen toimintaa palveluiden tuottajina arvostetaan, mutta niiden toiminta ei saa rakentua pelkästään avustusten varaan. Järjestöiltä odotetaan tulevaisuudessa innovatiivisuutta, sekä kykyä uudistaa toimintatapojaan luovasti. (Piirainen ym. 2010, 76.)

2.6 Osallisuutta ja saavutettavuutta tukevia hankkeita

Yksilön henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi sekä esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy on keskeisenä tavoitteena monissa taidetta, kulttuuria tai taidelähtöisiä toimintatapoja hyödyntävissä hankkeissa (Wallenius-Korkalo 2011, 51).

Ystävänkortti

Ystävänkortti Toiminta on alkanut vuonna 2005 RAY:n rahoittamana projektina. Ystävänkortti Toiminnan taustaorganisaationa toimii Seinäjoen Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry. Ystävänkortti Toiminta on kehitysvammaisille henkilöille suunnattua maakunnallista toimintaa. Ystävänkortti on käyttäjälleen maksuton ja sen voi saada lähettämällä hakemuksen. Ystävänkortin saaminen edellyttää asumista kunnassa, joka on mukana toiminnassa. Kuntia on tällähetkellä mukana 27. Kaikki kunnat osallistuvat toiminnan rahoitukseen kuntaosuuksin. Ystävänkortin avulla kehitysvammaisen ystävä, perheenjäsen tai esimerkiksi avustaja pääsee ilmaiseksi sisään, ainoastaan kortin haltija maksaa oman sisäänpääsynsä. (Kivelä & Pekkanen 2012, 9.)

Kati Korpi (2008) on tuottanut selkokielen kansion Ystävänkortin käyttöpaikoista Ystävänkortti-toiminnalle. Osallistuakseen tasavertaisina kehitysvammaisten ihmisten pitää saada tietoa yhteiskunnan tarjoamista vapaa-ajan palveluista heille ymmärrettävässä muodossa. Selkokielen kansion toivotaan lisäävän kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuuksia valita itsenäisesti mieleinen vapaa-ajan toiminta.

Kulttuurikaveri

Helsingin kulttuurikeskuksen ja sosiaali- ja terveystieteiden yhteisen kulttuurikaveritoiminnan tavoitteena on edistää erityisesti kotona asuvien ikäihmisten ja maahanmuuttajien kulttuuripalvelujen saavutettavuutta. Kulttuurikaverivälitys alkoi maaliskuun 2013 alusta. Vapaaehtoiset avustavat ihmisiä, joiden kynnys kulttuuritapahtumiin osallistumiseen yksin on liian korkea. Kulttuurikaverin tilaaminen on helsinkiläisille maksutonta ja lisäksi tilaaja saa alennusta tapahtuman pääsylipusta. (Helsingin kulttuurikeskus 2013)

Perusidea kulttuurikaveritoiminnassa on varsin yksinkertainen; Palvelun käyttäjä valitsee ohjelmistosta kiinnostavan esityksen ja soittaa kulttuurikaverivälitykseen. Välityspalvelu pyrkii löytämään kyseiselle henkilölle kulttuurikaverin, joka on kiinnostunut samantyyppisestä musiikista. Sitten kulttuurikaveri varaa liput ja soittaa palvelun käyttäjälle, jotta he voivat sopia tapaamispaikasta. (Varmavuori 2013)

Ruisrockin saavutettavuusprojekti

Yksi Suomen vanhimmista rockfestivaaleista on myös aktiivisesti lähtenyt kehittämään saavutettavuuttaan. Ruisrock aloitti vuonna 2012 saavutettavuusprojektin, jonka tavoitteena oli parantaa suosituksen festivaalin saavutettavuutta. Heidän tavoitteenaan oli yhdenvertaisuuden edistäminen, sekä fyysinen, henkinen, kielellinen ja taloudellinen tasa-arvo. Projektin valmisteluun ja Ruisrockin saavutettavuuskartoituksen tekoon saatiin tukea Opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Paikallista asiantuntija-apua projektiin antoi Turun Kynnys ry. ja yhteistyökumppanina on vuoden 2012 alusta toiminut myös Raha-automaattiyhdistys. (Ruisrock 2013)

Viesti esteettömämmästä Ruisrockista tavoitti kohderyhmänsä ja festivaali otettiin hyvin vastaan sekä asiakkaiden että alan asiantuntijoiden puolelta (kulttuuria kaikille 2013). Osana projektia Ruisrock sitoutui mm. kymmeneen saavutettavuuslupaukseen, jotka kehittävät tulevan kesän (2013) festivaalin saavutettavuutta entisestään. Tulevana kesänä 2013 järjestettävässä Ruisrockissa myös Kehitysvammaisten Tuki-liitto ry:n Malike-toiminta on mukana edistämässä vaikeavammaisten henkilöiden osallistumisen mahdollisuuksia toimintavälineiden avulla. Lisäksi Lounais-Suomen

Avustajakeskus välittää vapaaehtoisia avustajia Ruisrockiin ja Turun Aikuiskoulutuskeskuksen Auringonkukkaprojektin lähihoitajaopiskelijat mahdollistavat kehitysvammaisten nuorten osallistumisen Ruisrockiin. (Ruisrock 2013)

Kaikkien edellä mainittujen hankkeiden yhteisenä ajatuksena on parantaa palveluiden saavutettavuutta, sekä madaltaa kynnystä osallistumiseen tasa-arvoisena yhteiskunnan jäsenenä.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Ystäväpassista maakunnallinen toimintamalli, joka palvelee myös tulevaisuudessa käyttäjäryhmäänsä mahdollisimman hyvin.

Opinnäytetyön tavoitteena on

1. Kartoittaa käyttäjäryhmien kokemuksia Ystäväpassin käytöstä.
2. Arvioida Ystäväpassin käytön vaikutuksia kohderyhmän ja palveluntuottajien näkökulmasta.
3. Laatia ystäväpassista maakunnallinen toimintamalli.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Delfoi-menetelmä kehittämismenetelmänä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytetään asiantuntijahaastatteluihin perustuvaa Delfoi-tekniikkaa. Delfoi tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on tulevan kehityksen mahdollisuuksien arvioiminen. Tulevaisuudentutkimus tarkastelee erilaisia ilmiöitä ja tapahtumia monitieteellisesti ja laaja-alaisesti. Tämä vaatii tutkijalta rohkeutta työskennellä myös oman turvallisuusalueensa ulkopuolella (Rubin 2012, 7).

Delfoissa käytetään usein kysely- tai haastattelumuotoista tekniikkaa, jossa strukturoidun vuorovaikutusprosessin välityksellä kootaan asiantuntijapaneelin osallistujien tietoa ja oletuksia tutkittavasta ilmiöstä. Nyky-Delfoi korostaa erityisesti uuden ja erilaisen tiedon nostamista asiantuntijoiden kommentoitavaksi. Myös sellaiset asiantuntijat, joilla ei ole kokemusta alalta tai joiden ääni ei syystä tai toisesta kuulu, saavat oman tietonsa ja mielipiteensä julki Delfoin avulla. Kasvokkain tapahtuva haastattelu on säilyttänyt asemansa Delfoi-tutkimuksessa. Haastatteluiden avulla saadaan kerättyä myös tutkimukselle tärkeää lähtöinformaatiota sekä tavoitetaan ns. hiljaista tietoa. (Futuuri 2009)

Linturin (2007) mukaan Delfoi-tutkimuksen asiantuntijuuden rinnalle kaivataan myös asianosaisuutta. Tarvitaan toimintatapoja, joilla tutkittava asia, asiantuntijuus ja osallisuus kohtaavat. Asiantuntijapaneelia voi tilanteesta riippuen myös moniäänistää sidosryhmäedustajilla, esimerkiksi vanhemmilla tai päättäjillä. Delfoi-menetelmässä asiantuntijoiden korkea status ei kuitenkaan ole olennaista, vaan hyvät ideat. (Kuusi & Linturi 2008).

Yksi Delfoi-menetelmän alkuperäisistä kehittäjistä, Professori Murray Turoff, on viime vuosina keskittynyt kehittämään menetelmää ongelmanratkaisun ja innovaatioiden synnyttämisen suuntaan (Futuuri 2009).

Opinnäytetyön kehittämismenetelmänä käytetään soveltaen Delfoita, jota täydennetään kyselyllä palveluntuottajille. Delfoi soveltuu tämän opinnäytetyön kehittämismenetelmäksi, koska tavoitteena on kehittää Ystäväpassista toimintamalli tulevaisuuden haasteisiin.

Palosen (2012) mukaan tulevaisuus perustuu tietoisesti tehtyihin päätöksiin ja siihen, minkälaisiin asioihin uskotaan ja mille vaihtoehdoille tarjotaan resursseja. Päätösten tekeminen tai voimavarojen jakaminen ei ole yksinkertaista. Uudistusten yhteydessä tapahtuu usein vähintään saman verran tarkoituksettomia seurauksia kuin niitä toivottuja vaikutuksia, joiden vuoksi uudistus on alun perin toteutettu. Tulevaisuuteen suuntautuvassa työssä vaikeinta on nimenomaan se, että niin monet asiat vaikuttavat toisiinsa eikä maailmaa voi pysäyttää siksi aikaa, kun uudistusta ja siihen liittyviä toimenpiteitä toteutetaan, vaan kaikki on liikkeessä koko ajan.

4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Opinnäytetyön aineistonkeruu ensimmäisellä ja toisella Delfoikierroksella suoritettiin teemahaastattelulla. Ensimmäisellä kierroksella haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Alkuperäisen suunnitelman mukaan toisen kierroksen teemahaastattelut piti toteuttaa kokonaisuudessaan ryhmähaastatteluina, mutta hankkeen kohdeyhmän moninaisten osallistumisen haasteiden vuoksi päädyttiin käyttämään erilaisia haastattelumuotoja.

Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Haastattelun teemat ovat ennalta suunniteltu, mutta tarkkoja kysymyksiä ei ole asetettu. Aihepiirit eli teemat ovat kaikille haastateltaville samoja, mutta niissä liikutaan joustavasti ilman tiukkaa etenemistä. Haastattelut toteuttiin puolistrukturoituna teemahaastatteluina; keskustelua tukivat aihepiirin keskeiset teemat, mutta kysymysten sanamuodot vaihtelivat. Teemahaastattelumetodi tavoittaa enemmän ulottuvuuksia suhteessa käsiteltävään aiheeseen, sekä tuo tutkittavien oman äänen kuuluviin. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävä on huolehtia, että haastateltava tai keskusteleva ryhmä pysyy määritellyissä teemoissa. Ryhmähaastattelussa haastattelijan pitää myös huolehtia, että kaikki pääsevät osallistumaan keskusteluun. Ryhmähaastattelua voidaankin pitää keskusteluna, jossa osanottajat kommentoivat asioita, tekevät huomioita sekä tuottavat tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmähaastattelussa tutkija voi esittää lisäkysymyksiä ja pyytää selvennystä epäselviin vastauksiin. Haastattelijalla voi myös kertoa ryhmälle ajatuksiaan aineistosta ja havaintojensa pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48, 61; Vilkkä 2005, 103.; Alasuutari 2011, 152.)

Ystäväpassiin liittyviä asioita päädyttiin tarkastelemaan teemahaastattelulomakkeessa kolmen keskeisen teeman kautta; ajatukset Ystäväpassista, Ystäväpassi käytössä ja Ystäväpassin kehittäminen. Teemahaastattelun teemoja mietittäessä on olennaista muistaa tutkimusongelma, johon ollaan hakemassa vastausta (Eskola & Vastamäki 2001, 33). Teemojen ja kysymysten tulisi kattaa mahdollisimman hyvin koko tutkittava ilmiö (Kananen 2012, 102). Teemahaastattelu etenee etukäteen valittujen viitekehukseen perustuvien teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten tukena (Tuomi & Sarajärvi 2006, 77). Näiden teemojen alle muotoiltiin muutamia haastattelua ohjaavia kysymyksiä. Haastatteluteemojen yksinkertaistaminen kolmeen

eri kokonaisuuteen helpotti myös asioiden hahmottamista, sekä Delfoi-tutkimukselle tyypilliseen tapaan jätti tilaa haastateltavan omille tulevaisuuden visioille ja ajatuksille.

Haastattelun tukena ensimmäisellä Delfoikierroksella oli esitestattu teemahaastattelulomake (LIITE1). Hyvä teemahaastattelulomake ohjaa haastattelun etenemistä keskeisten teemojen varassa, eikä siinä ole yksityiskohtaisia kysymyksiä. Teemahaastattelu pyrkii nostamaan esiin haastateltavien omia tulkintoja ja heidän asioille antamiin merkityksiä. Koehaastattelujen tekemisellä varmistetaan kysymysten yksiselitteisyys ja ymmärrettävyys kohderyhmässä sekä haastatteluun käytetyn ajan kohtuullisuus. Esitestauksen suorittaa muutama perusjoukkoa vastaava henkilö. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48; Vilka 2005, 109.) Esitestaus suoritettiin kahdelle Ystävähassikohderyhmään rinnastettavalle henkilölle; toinen heistä tarvitsi tukea osallistumiseensa ja toinen toimi aktiivisesti erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tukijärjestössä. Haastattelujen esitestaukset sujuivat hyvin, ja saadun palautteen perusteella teemahaastattelulomakkeeseen ei tehty muutoksia.

Haastattelun kohderyhmänä olevat haavoittuvat ihmisryhmät asettavat tutkimuskäytännöille aina omat haasteensa. Käytettäessä laadullista tutkimusmenetelmää tutkijan kohderyhmän ja kulttuurin tuntemus on hyvin tärkeää (Vilka 2005, 109). Haastattelijana opinnäytetyön tekijä halusi antaa ensisijaisesti arvoa erityistä tukea osallistumiseensa tarvitsevien henkilöiden omakohtaiselle tiedolle ja kokemukselle. Tämä opinnäytetyö perustuu Ystävähassin käyttäjien arvokkaan asiantuntijatiedon esiin nostamiseen. Toimivan vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin varmistaminen voi joissakin haastatteluissa edellyttää esim. avustajan tai tulkin käyttämistä. (mm. Hirsjärvi & Hurme 2000,126; Anttila 2006, 506.) Monikulttuuristen henkilöiden haastatteluissa käytettiin tulkkia, jotta säilytettiin tutkittaviin asioihin oikea tarkastelunäkökulma ja vastauksien riittävä luotettavuus.

Haastattelu on hyvin joustava tiedonkeruu menetelmä. Haastattelija voi tarvittaessa toistaa kysymyksen, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoa sekä käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelun etuihin kuuluu myös havainnointi mahdollisuus. Muistiinpanoihin voidaan kirjoittaa myös miten joku asia sanottiin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75.)

Selkokieli haastatteluissa

Tutkimuksen kohderyhmän moninaisuuden vuoksi erääksi keskeiseksi aineistonkeruuta ohjaavaksi tekijäksi nousi myös selkokieli. Kartion mukaan (2009,9) selkokieli on tietoisesti helpommaksi muokattua yleiskieltä. Selkokielen kehittämisen lähtökohdina ovat kielenkäyttäjien erityistarpeet.

Suomessa oivallettiin 1970-luvulla, että muokkaamalla yleiskielisiä tekstejä selkokielisiksi tarjotaan osalle kehitysvammaisista ihmisistä paremmat mahdollisuudet osallistumiseen ja ymmärtämiseen. Erityisesti luetun ymmärtämistä helpottavat lyhyet ilmaukset ja yksinkertaiset lauserakenteet, sekä tekstin merkitysten ”purkaminen” (Numminen 2006, 35). Myöhemmin selkokielisii materiaaleja on alettu tuottaa myös muille kohderyhmille. Selkokielestä on hyötyä ihmisille, jotka tarvitsevat tukea puheen tai tekstin ymmärtämiseen, puhumiseen, lukemiseen tai kaikkiin näihin. (Kartio 2009, 8.)

Aineistonkeruussa pyrittiin selkokielisyyteen käyttämällä sekä teemahaastattelulomakkeessa että saatekirjeessä lyhyitä ja selkeitä lauseita sekä yksinkertaisia sanoja.

4.2.1 Ensimmäinen Delfoikierros

Ensimmäisen Delfoikierroksen aineisto kerättiin haastattelemalla Ystäväpassihankkeeseen osallistuneiden yhdistysten ja toimijoiden vastuuhenkilöitä (n=5). Jatkossa käytän heistä termiä vastuuhenkilöt.

Haastatteluiden tavoitteena oli kartoittaa ajatuksia toimintamallista ja tuoda esiin käyttäjäryhmien keskeisiä tuentarpeita. Järjestöt tuntevat edustamiensa ryhmien todellisen arjen ja erityistarpeet (Piirainen ym. 2010, 13). Haastatteluissa haluttiin nostaa esiin asiantuntijatietoa ja antaa mahdollisuus uusille kehitysnäkökuiluille. Teemahaastattelut toteutettiin heti Ystäväpassi-hankkeen aloitusvaiheessa kesällä 2012.

Haastattelun tukena toimi teemahaastattelulomake ja haastelut nauhoitettiin. Jokaisen haastateltavan kanssa sovittiin henkilökohtaisesti puhelimitse sopiva haastattelu-aika, ja heiltä kysyttiin etukäteen lupa haastattelujen nauhoittamiseen. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu yleensä haastattelujen tallentaminen, jolloin tavoitetaan myös monia haastatteluihin sisältyviä vivahteita (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92). Teemoitettu kyselylomake saatekirjeineen lähetettiin heille sähköpostilla kolme-neljä päivää ennen haastattelua, jotta he ehtivät rauhassa tutustua aihepiireihin. Haastattelun tärkein tavoite on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. Haastattelujen onnistumisen kannalta on suositeltavaa, että haastateltavat voivat tutustua etukäteen kysymyksiin tai ainakin aihepiireihin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75.)

4.2.2 Toinen Delfoikierros

Toisen Delfoikierroksen aineisto kerättiin haastattelemalla Ystäväpassia käyttäneitä henkilöitä. Haastatteluja oli kuusi (n=6). Haastatteluista vain yksi toteutettiin ryhmähaastatteluna.

Ensimmäisellä delfoikierroksella haastatellut vastuuhenkilöt saivat myös mahdollisuuden täydentää vastauksiaan. Delfoin toisen kierroksen haastatteluja ohjaava teemahaastattelulomake (LIITE 2) muotoutui ensimmäisen delfoikierroksen teemojen tuloksista.

Toisen kierroksen haastattelujen toteuttaminen venyi pitkälle aikavälille, koska henkilöitä oli vaikea tavoittaa. Haastatteluja toteutettiin syyskuun alusta aivan vuoden 2012 loppuun asti. Yhdistysten ja toimijoiden vastuuhenkilöt, jotka huolehtivat yhteydenpidosta Ystäväpassin käyttäjien suuntaan, olivat hyvin kiireisiä. Erään yhdistyksen kanssa oli sovittu ryhmähaastattelu-aika valmiiksi toiselle kierrokselle, mutta haastateltavien puuttuessa aikaa jouduttiin siirtämään eteenpäin. Vain yksi projektiin osallistunut vastuuhenkilö vastasi innokkaasti ensimmäiseen yhteydenottoon. Kaikki vastuuhenkilöt tavoitettiin järjestämään haastatteluja muutamien yhteydenottojen ja peruutusten jälkeen.

Haastattelut toteutettiin loppusyksyn ja talven aikana. Haastatteluista yksi oli ryhmähaastattelu ja kaksi yksilöhaastattelua tehtiin suoraan ystäväpassia käyttäneille henkilöille. Kolmen hankkeeseen osallistuneen toimijan kanssa haastattelut toteutettiin moninaisten käytännön haasteiden vuoksi niin, että vastuuhenkilöt keräsivät tietoa ja kokemuksia ystäväpassin käyttäjiltä raportoiden sen haastattelussa opinnäytetyön tekijälle. Tähän oli syynä muun muassa aiemmin määritelty herkkä ihmisryhmä sekä haastattelijan halu saada esiin luotettavaa tietoa ja käyttäjäkokemuksia. Monelle passin käyttäjälle haastattelutilanne oli hyvin haasteellinen jo ajatuksena esimerkiksi pelkotilojen ja jännityksen takia. Heidän oli siis huomattavasti helpompi kertoa kokemuksistaan ennestään tutulle henkilölle. Eräissä paikassa yhdessä sovittuun haastatteluun yritettiin saada ryhmää kokoon kahteenkin kertaan, mutta lupauksistaan huolimatta henkilöt eivät saapuneet paikalle ja haastattelut peruutettiin. Lopulta vastuuhenkilö haastatteli käyttäjät teemahaastattelulomakkeen mukaan. He kertoivat oikein mielellään kokemuksistaan, mutta paikalle saapuminen ja uuteen ihmiseen luottaminen oli heille ylitsepääsemättömän vaikeaa.

Lopullinen aineistonkeruu viimeisten kolmen haastattelun kohdalla toteutettiin eritavoin. Ennen haastatteluaineiston koontia sovittiin hyvin tarkat periaatteet, jotta aineiston luotettavuus pystyttiin turvaamaan. Keskeisimmät sopimukset olivat; kysymysten esittäminen tarkasti lomakkeen teemoja seuraten ja niiden aihepiireissä pitäytyminen, sekä vastausten hyvin tarkka kirjaaminen. Ensimmäinen vastuuhenkilö esitti edustamansa joukon käyttäjäkokemukset yksilöhaastatteluna kasvokkain. Toisen vastuuhenkilön kohdalla yksilöhaastattelu muuttuikin viimehetkellä puhelinhaastatteluksi haastateltavan äkillisen työmatkan vuoksi. Kolmas vastuuhenkilö taas päätyi kiireidensä ja yhteisen haastatteluajankohdan vaikean löytämisen vuoksi lähettämään edustamiensa ystäväpassia käyttäneiden henkilöiden sanatarkat käyttäjäkokemukset sähköpostin välityksellä.

Kysely kulttuuripalveluntuottajille

Toisen Delfoikierroksen haastatteluaineistoa täydennettiin muutamalla kartoittavalla kysymyksellä Ystäväpassi-hankeeseen osallistuneille kulttuuripalveluiden tuottajille. Kysymykset lähetettiin sähköpostin välityksellä kaikille pilottihankeeseen osallistuneille kulttuuripalveluntuottajille syyskuun lopussa 2012.

4.2.3 Kolmas Delfoikierros

Vuoden 2013 alussa analysoitiin toisen kierroksen aineisto ja tehtiin yhteenveto. Aineiston pohjalta luotiin Ystävä-passi malli, joka lähti viimeiselle kierrokselle kommentointia varten.

4.3 Aineiston analyysi

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2000, 78).

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää miltei kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sitä voidaan käyttää monenlaisissa tutkimuksissa ja pitää yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena viitekehystenä. Ennen analyysin aloittamista määritellään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110) Tässä työssä analyysiyksiköksi valittiin ajatuskokonaisuus, koska se sopii parhaiten laaja-alaisen ilmiön tarkasteluun. Ensimmäisen ja toisen Delfoikierroksen aineiston analysointi aloitettiin lukeamalla litteroitu ja puhtaaksi kirjoitettu materiaali useaan kertaan. Aineistoon suoritettiin propositiotason litterointi, jossa kirjataan ylös sanoman tai havainnon keskeinen ydin-/ ajatuskokonaisuus. Haastatteluaineiston analyysi on tehty laadullisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti teemoittelemalla, luokittelemalla ja tiivistämällä aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91; Kananen 2012,117)

Aineiston sisällönanalyysi toteutettiin molemmilla haastattelukierroksilla teemojen alla joustavasti; uusia toiminta- ja ajattelutapoja esiin nostaen. Haastatteluaineistolle tyypilliseen tapaan jotkut asiat oli mainittu samassa haastatteluaineistossa monta kertaa ja joitakin yksittäisiä asioita oli nostettu esiin eri asiayhteyksissä. Kaikki vastaukset siirrettiin samojen teemojen alle ja niistä etsittiin yhteisiä malleja ja rakenteita sekä eroavaisuuksia. Aineistosta nouseville löydöksille annettiin tukea (vakuutettiin) käyttämällä tekstissä haastateltavien sitaatteja. Sitaatilla tutkija vetoaa vastaajalta saatuaan tietoon ja antaa todisteen löydökselleen. (Vilka 2005, 141; Kananen 2012, 117) Analyysin (Taulukko 1.) tavoitteena oli tarkastella isompia ajatuskokonaisuuk-

sia ja näin saada esiin myös hiljaista tietoa sekä asioiden painotuksia. Aineiston tulokinnassa on huomioitava, että yksilö- ja ryhmähaastattelut tuottavat eri luonteista aineistoa. Ryhmäkeskustelu tuottaa yleensä kiinnostavaa tutkimusaineistoa, koska ryhmässä keskustellen asiaa punnitaan monelta näkökannalta. (Alasuutari 2011, 153-155)

Esimerkiksi haastattelujen teko ja analyysi olivat osin päällekkäisiä, sillä analyysi aloitettiin kokeilevasti jo ennen viimeisiä haastatteluja. Kirjallisuuden lopullisen laajuuden viimeistely on tehty aineiston analyysin jälkeen. (mm. Vilka 2005, 25-27)

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistys	Alateema	Yläteema
<p>”Ystäväpassi hyvä ajatus. Edistää osallistumista ja madaltaa kynnystä. Harvat meidän käyttäjistä kykenevät yksin lähtemään. Antaa mahdollisuuden kokea voimaannuttava kulttuuri elämys.”</p> <p>”Passi on mahtava idea, joka tasavertaistaa ihmisiä. Todisteiden mukana kantelu antaa kuvan alisteisesta asemasta”</p> <p>”Passi lisää osallistumista ja kaikki osallistuminen lisää hyvinvointia. Vahvistaa itsetuntoa.”</p>	<p>Passi tuo palveluita lähemmäs ja motivoi lähtemään muiden joukkoon.</p> <p>Passi mahdollistaa uusia kokemuksia.</p> <p>Passi mahdollistaa tasa-arvoisen osallistumisen.</p> <p>Osallistuminen kasvattaa itsetuntoa ja vaikuttaa hyvinvointiin.</p>	<p>Palveluiden saavutettavuus</p> <p>Tuki osallistumiseen</p> <p>Vaikutukset hyvinvointiin</p> <p>Kohtelu</p> <p>Vaikutukset hyvinvointiin.</p>	<p>Ajatukset Ystäväpassista</p> <p>Ajatukset Ystäväpassista</p> <p>Ajatukset ystäväpassista</p>

5 TULOKSET

5.1 Ensimmäinen Delfoikierros

5.1.1 Ajatukset Ystäväpassista

Kaikki (n=5) haastateltavat pitivät toimintamallia oikein hyvänä. Ystäväpassi tuo palveluita lähemmäksi käyttäjiä ja motivoi lähtemään muiden joukkoon. Passi on ns. neutraali väline tuentarpeen ilmaisemiseen olipa rajoite mikä tahansa.

”Passi tuo palveluita lähemmäs, sillä kuka vaan käy tueksi ja selitys jää pois.” (H3)

”Rahat vähissä ja kulttuuri vierasta monelle meidän käyttäjistä – Passi tuo uusia ulottuvuuksia.” (H5)

Erityisesti mielenterveyskuntoutujien kohdalla Ystäväpassi koettiin todella tervetulleeksi toimintamalliksi. Mielenterveyskuntoutujalle on tärkeää hänen kuntoutumisensa kannalta vuorovaikutuksen ylläpitäminen toisiin ihmisiin (Koskisuus 2004, 28). Ystäväpassi edistää ja madaltaa kynnystä osallistumiseen, johon harva heistä kykenee yksin. Yleensä mielekäs itsensä toteuttaminen vaatii yksilöllistä valinnan vapautta (Ahponen 2010, 250).

”Se antaa mahdollisuuden kokea voimauttavan kulttuurielämyksen omien mieltymysten mukaisesti.” (H2)

Ystäväpassi-kortti neutraalin vihreässä ulkoasussaan koettiin kaikissa toimintaan osallistuvissa ryhmissä hyväksi.

”Kortti ei leimaa ja siinä on visuaalisesti kaunis ulkoasu ja sen kanssa ei tarvitse selitellä.” (H2)

”Passi on mahtava idea, joka tasavertaistaa ihmisiä. Ainainen todisteiden mukana kantelu antaa kuvan alisteisesta asemasta.” (H4)

Olennaisinta on ihmisen kyky ilmaista itseään ja kokea arjen elämyksiä, joista elämän keskeiset kokemukset kertyvät (Ahponen 2010, 250).

”Saa kokea samoja elämyksiä. Osallistuminen on iso juttu.”(H3)

”Toivon että, palvelu on parempaa passin kanssa. Etukäteistieto helpottaa kohtaamista.”(H5)

Kaikissa kohderyhmissä (n=5) kaivattiin selkeää ohjeistusta sekä passin käyttöön että palveluntuottajien esittelyyn. Ystäväpassin mukana pilottihankkeessa tullut ohjeistus koettiin täysin riittämättömäksi.

”Nykyinen informaatio ei tue käyttäjäryhmää riittävästi, vaan vaatii tueksi henkilökohtaista ohjausta, jotta päästään osallistumiseen asti.”(H2)

”Lisämateriaali palvelisi erittäin hyvin esimerkiksi pelkotiloista kärsiviä asiakkaita.”(H2)

Erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle liikkeelle lähteminen on yleensä vaikeinta. Ystäväpassi-hankkeen kohderyhmissä tuentarpeet olivat hyvin erilaisia ja niiden vaikutus itsenäiseen toimintaan ja sen ulottuvuuksiin vaihteli suuresti. Esimerkiksi pyörätuolia käyttävä henkilö tarvitsee kodin ulkopuolella esteellisessä ympäristössä selviytyäkseen avustajaa, mutta voi toimia itsenäisesti esteettömäksi suunnitellussa kodissaan tai tutussa ympäristössä (Heiskanen 2008, 7). Valtaosalle passin käyttäjistä etukäteistieto on hyvin tärkeää. Se helpottaa uusissa ympäristöissä selviämistä ja antaa aikaa selvittää toiminnanohjausta. Esimerkiksi monelle autistiselle tai neuropsykiatriselle henkilölle selkeä etukäteistieto toiminnasta ja sen vaiheista kuvien tukena voi olla ratkaisevan tärkeää kokonaistilanteen ymmärtämisen ja hahmottamisen kannalta. Mielenterveyskuntoutujien kohdalla esim. pelkotilat ja harhat saattavat tehdä lähtemisestä hyvin haasteellista. Maahanmuuttajat taas saattavat kohdata suuria kulttuurisia eroja mm. sosiaalisessa kanssakäymisessä ja osallistumisessa kulttuuripalveluihin.

Selkokieline esittelymateriaali Ystäväpassiin liittyvistä palveluista antaisi kaikille passin käyttäjille tietoa ja helpottaisi osallistumista.

”Selkokieli on tarpeellista, koska käyttäjät eivät jaksakaan lukea pitkiä rimpsuja.” (H5)

Kulttuurista tullaan osallisiksi käyttämällä kulttuuripalveluita sekä kulttuurin tuotteita. Kulttuurin käyttäminen vaatii usein oppimista ja erilaisten taitojen omaksumista. (Ahponen 2010, 249.)

”Käyttäjät kokevat sanan kulttuuripalvelut hyvin elitistiseksi ja heillä on sen vuoksi korkea kynnyks lähtee tutustumaan palvelutarjontaan. Perusteellinen esittely ja informaatio tukisi innostumista ja mukaan lähtemistä.”(H2)

Tuki osallistumiseen/ Vaikutukset hyvinvointiin

Ystäväpassi koettiin kaikissa (n=5) haastatteluissa hyvinvointia lisäävänä toimintamallina, joka lisää osallistumista ja osallisuutta. Osallisuus tarkoittaa, että ihminen kokee olevansa osallinen omassa yhteisössään työtä harrastaessaan, osallistuessaan ja vaikuttaessaan (Harju 2004, 111-113). Mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta voi vahvistaa koettua hyvinvointia ja antaa elämään uutta mielekkyyttä (Nivala 2010, 208). Se tukee tasavertaisuutta ja antaa mahdollisuuden sosiaalisten suhteiden muodostumiselle.

”Tukee osallistumista paljon. Hyvinvointia tukee varsinkin psyykkisesti; antaa mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen ja vähentää myös alkoholinkäyttöä.”(H1)

”Aktivoituminen antaa hyvinvointia.”(H3)

On tärkeää herätellä ihmisen sisäistä halua osallistua, sekä rohkaista osallistumiseen ja ylittämään uskaltamiskynnyksiä (Harju 2004, 43).

”Pysyvänä toimintamallina ystäväpassilla olisi valtavia vaikutuksia kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Se on ennenkaikkea väline tasa-arvoiseen osallistumiseen yhteis-

kuntaan. Ehkä erityistä tukea tarvitseva henkilö rohkaistuisi tulevaisuudessa lähemmään liikkeelle yksinkin. Tsemppaamista vaan tarvitaan paljon.”(H2)

5.1.2 Ystäväpassi käytössä

Viidestä haastattelusta neljässä nousi esiin, että passin käyttöön tarvittavan ystävän löytäminen on monelle käyttäjälle todella haasteellista. Eräs haastateltava aloitti haastattelumme kertomalla eräästä nuoresta mielenterveyskuntoutujasta, joka oli hyvin kiinnostunut ystäväpassista, mutta oli kovasti pohtinut; -”*Mitä mä teen ystäväpassilla, kun ei mulla oo ainuttakaan ystävää?*”

” Olemme menossa museoon porukalla Juhannuksen jälkeen. Passin tuella opitaan osallistumaan ystävien kanssa. Ystävän löytäminen on monelle hyvin haasteellista. Ei ole olemassa tukihenkilöitä tms. ja SPR:n palvelussa on tarjolla vain vanhempia ihmisiä.”(H2)

”Ystävä löytyy yhdistyksen kautta.”(H3)

Osa passin käyttäjistä liikkui tukihenkilön, äidin tai vaikkapa naapurin kanssa vapaa-aikanaan. Heillä ei ole ystäviä. Nuoren erityistä tukea osallistumiseensa tarvitsevan henkilön kohdalla liikkeelle lähteminen on usein hyvin vaikeaa ja syrjäytymisvaara on todellinen. Osalla passin käyttäjistä ei ole uskallusta eikä myöskään sosiaalisia taitoja pyytää esim. työkaveria mukaan. Ystäväpalvelun tai -välityksen liittäminen osaksi Ystäväpassitoimintaa olisi oikein hyvä idea tulevaisuuden toimintamalliin. Ystäviksi kaivattaisiin myös nuoria henkilöitä. Eräässä haastattelussa nostettiin esiin ajatus yhteistyöstä esimerkiksi 4-H-yhdistyksen aktiivisten nuorten kanssa. Monissa haastatteluissa pohdiskeltiin myös, että yhteistyö projektissa jo mukana olevan SAMK:n kanssa olisi luontevaa, esimerkiksi järjestämällä ystäväpalvelu osaksi opiskelijoiden käytännönharjoittelua.

Henkilökohtainen apu on kodin ulkopuolisen osallistumisen näkökulmasta erittäin vaikuttava hyvinvointipalvelu (Kivistö 2011, 185). Erääksi ystäväpalveluun liittyväksi pohdinnaksi nousi myös ystävän suuri merkitys sosiaalisen tukena ja oppaana

osallisuuteen matkalla kohti henkilön omaa voimaantumista. Esimerkiksi mielenterveyskuntoutujan kohdalla on tärkeää, että ystäväsuhde on luotettava ja kestää yhdessä sovitun ajan, sillä monen erityistä tukea tarvitsevan henkilön elämänselämään liittyy paljon rikkonaisia ihmissuhteita ja hylkäämiskokemuksia.

Ystäväpassin palvelutarjonta koettiin suppeaksi, koska hankkeen aloitusvaiheessa käydyissä keskusteluissa mainittuja suurempia paikallisia toimijoita ei lopullisessa tarjonnassa näkynyt. Heti projektin alussa oli ehditty jo kaivata elokuvia, sekä lisää kävelymatkan päässä olevia palveluita. Maantieteellinen välimatka esim. Nakkilan kesäteatteriin koettiin haasteelliseksi, varsinkin rahallisten kustannusten vuoksi.

”Porin kaupungin kulttuuritarjonnan laaja-alainen osallistuminen Ystäväpassi toimintaan oli hieno kädenojennus.”(H2)

Ystäväpassi tukee aktiivista toimintaa ja osallistumista. Ystäväpassi madaltaa osallistumisen kynnystä; lipun hinta vaikuttaa osallistumiseen miltei eniten.

”Raha ratkaisee suurimmaksi osaksi nuorten osallistumista. Palveluntuottajien olisi huomioitava, että kaikki eivät ole eläkkeellä – myös kuntoutusrahaa saavan nuoren tulisi saada edullisempi lippu.”(H2)

Passin ideologinen puoli tukee myös tuentarvitsijan aktiivista osallistumista. Passin vaikutukset ulottuvat laajemmallekin hyvinvointiin.

”Passilla on hyvin suuri ennaltaehkäisevä vaikutus, koska nuoret (mielenterveyskuntoutajat) ovat suuressa syrjäytymisvaarassa.”(H2)

5.1.3 Ystäväpassin kehittäminen

Tukea ja ohjausta ystäväpassin käyttämiseen pitäisi olla paljon enemmän. Nyt alkaneessa pilottiprojektissa ohjaushenkilökunnan ja yhdistysaktiivien rooli toimintamallin sisäajossa oli todella suuri. Haasteeksi nousi myös se, että kaikilla toimintaa

ohjaavilla henkilöillä ei ollut riittävää käytännön perustietoa maakunnallisesta kulttuuripalveluiden kentästä.

Eräs haastateltava tiivistä oikeastaan kaikista haastatteluista esiin nousseen viestin;
”Projektin sisäaajo olisi ollut tärkeää, koska on kyse kokonaan uudeltaisesta toimintatavasta, ja käyttäjäryhmä on pääosin varautunutta ja jähmeää. Olisi tarvittu informaatiota ja aikaa.”(H1)

Toiminnalla pitäisi olla riittävä resurssi palveluntuottajien hankkimiseen ennen projektin aloitusta, sillä haastateltavien kokemusten mukaan toimivan yhteistyön rakentaminen on todella työlästä ja aikaa vievää.

Ystäväpassiin liittyviä osallistumismahdollisuuksia haluttaisiin tulevaisuudessa kehittää ainakin elokuvien ja erilaisten liikunta- ja vapaa-ajan palveluiden suuntaan. Kaksi haastateltavista nosti esiin elokuvateatterien niin sanotun tyhjäkäynnin päiväaikana; *”miksei silloin voisi tarjota edullisempia päivänäytäntöjä erityisryhmille? Tai mahdollisuuden käyttää ystäväpassia tietyissä näytöksissä.”(H1)*

”Porin kaupungin liikuntapalvelut, maauimala ja uimahalli pitäisi saada mukaan tulevaisuudessa.”(H1)

Eräs haastateltava oli pohtinut myös kaupungin sisällä järjestettävien palveluiden tehokkuutta. Hän oli vuosien varrella työssään nähnyt paljon hienoja ja monipuolisia kulttuurielämyksiä tarjoavia projekteja eri hallintokuntien järjestämänä. Hallintokuntien välisiä raja-aitoja kumoamalla ja avarakatseista yhteistyötä vahvistamalla saataisiin aikaan paljon enemmän palvelua samalla resurssilla.

”Poikkihallinnollinen yhteistyö palveluntuottajien kesken on hyvin tärkeää, esim. kaupungin sisällä järjestettävät palvelut välttäisivät näin turhia päällekkäisyyksiä.”(H2)

Taide- ja kulttuuripalveluiden soveltaminen parantamaan kuntalaisten hyvinvointia ja elämänlaatua vaatii yhteisen toimintastrategian toteuttamista, toimialojen rajojen rikkomista ja yhteistyön tiivistämistä. Oikeiden toimintamallien löytämiseksi tarvitaan

paljon tietoa sekä monipuolista yleisten, erityisten ja yksilöllisten ratkaisujen etsintää. (Liikanen 2010, 53; Kemppainen 2008, 46)

Ystäväpassin tulevaisuuden visiot olivat herättäneet paljon ajatuksia yhteistyötahoissa.

”Ystäväpassi voisi tulevaisuudessa olla vaikka pieni tarra lompakossa.”(H1)

”Ystäväpassista pitäisi luoda selkeä toimintamalli, eräänlainen kattotuote, jota voisi markkinoida yhdistyksille.”(H2)

”Ei tarvita ikärajaa. Ystäväpassi palvelee kaikenikäisiä aktiivisia henkilöitä.”(H3)

”Ystäväpassin käyttäjäkuntaa voisi tulevaisuudessa laajentaa hyvinkin paljon – tuen tarve kriteerinä.”(H4)

Hieno tulevaisuuden Brändi toimintamallista voisi olla; Ystäväpassi ajaa kaikkien etuja yhdessä.

”Ystäväpassi vastaa osittain myös järjestökentän tämän hetken haasteisiin – yhdistää toimijoita.”(H1)

Yhdistettäessä yhdistysvoimia maakunnallisesti tavoittelemaan yhteistä päämäärää esimerkiksi tiedotuskanavat olisivat valtaiset ja täysin valmiit. Toimivalla organisoinnilla mallin jalkauttamisvaiheessa voitaisiin saavuttaa hyviä toimintamalleja. Ystäväpassi toimintamalli laajemmin käytettynä mahdollistaa myös yksittäisille passin käyttäjille paljon suuremman tuen osallistumiseen, kuin yksittäiset yhdistykset.

”Ystäväpassi tarvitsee maakunnallisen näkyvän tunnuksen, joka on tiedossa yleisesti. Sen saavuttaminen vaatii paljon näkyvyyttä ja aktiivista markkinointia.”(H4)

”Passin organisointi tulevaisuudessa vaatisi laajempaa toimialaa, kuin yksittäisillä yhdistyksillä on. Kunnallisten toimijoiden puolella esteeksi nousevat resurssit ja ta-

sa-arvo maakunnallisten käyttäjien kesken. Esim. Satakunnan yhteisöt ry voisi olla hyvä organisoiija, mutta toiminnan rahoittaminen on taas uusi haaste.”(H4)

5.2 Toinen Delfoikierros

5.2.1 Kokemukset ystäväpassista

Ystäväpassi kasvatti käyttäjien kiinnostusta kulttuuripalveluihin. Passi innosti lähtemään liikkeelle. Käyttäjät kertoivat osallistumisen olleen helpompaa; *”Kun tiesi, ettei tarvitse selittää (yleensä tarvitsee), mikä oli hieno juttu.” (H4)*

Passilla oli myönteisiä vaikutuksia käyttäjien arkeen ja elämään. Hyvinvointi syntyy ihmisten arjessa ja muotoutuu henkilökohtaisista kokemuksista (Raijas 2008,8). Se sai lähtemään liikkeelle aktiivisemmin ja uusienkin ihmisten kanssa, myös vapaa-ajan sosiaalinen verkosto kasvoi monen käyttäjän kohdalla. Kulttuuriharrastusten vaikutuksia tarkasteltaessa on tärkeää huomioida, että aktiivinen kulttuuriharrastus lisää ihmisten välistä sosiaalista kanssakäymistä, sekä kasvattaa ihmisten sosiaalisia voimavaroja ja yhteisöllisyyden tunnetta (Hyypä & Liikanen 2005). Erityisesti lasten ja nuorten kohdalla ystäväpassin koettiin laajentavan sosiaalista piiriä. Usein erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret ovat sidottuja äitiin tai isään. Yhteisen toiminnan ja kokemusten kautta he oppivat luottamaan myös muihin aikuisiin.

Kaikissa (n=6) haastatteluissa esiin nousivat positiiviset käyttäjäkokemukset ja hyvä palvelu.

”Hyvää palvelua on saatu. Aluksi jännitti joutuuko kovasti kertomaan asioistaan.”(H2)

Osallistumisen este ei aina ole näkyvässä. Rajoitteen tuomat haasteet voivat silti olla todella suuria ja vaikuttaa merkittävästi itsenäiseen osallistumiseen. Tämä aiheutti paljon keskustelua kaikissa haastattelussa. Eräs äiti kertoi vuodesta toiseen selittäneensä epikriisien kera murrosikäisen lapsensa avustajan tarvetta; *”Välillä toivoisin,*

että lapseni jalka olisi poikki, jotta kaikki näkisivät syyn ison lapsen avun tarpeeseen.”

Ystäväpassi rinnastettiin suoranaisesti apuvälineeksi, niinkuin esimerkiksi pyörätuoli, jolla avuntarve on helppo todistaa.

”Palvelu oli täyskymppi” (H4)

”Hienoa, että meitäkin on kerrankin joku ajatellut.”(H2)

Kahdessa pilottihankkeeseen osallistuneessa käyttäjäryhmässä nuoret ja vähän vanhemmatkin ystäväpassin käyttäjät olivat aktivoituneet yhdessä ja lähteneet ryhmänä tutustumaan monille heille ennestään tuntemattomiin museoihin, näyttelyihin ja tapahtumiin. Mielekäs tekeminen voi estää vieraantumista ja osattomuutta tai syrjäytymistä (Allardt 1976, 175). Kokemukset kuulumisesta osaksi ryhmää toimivat vastavoimana hyvinvointia uhkaaville tarpeettomuuden ja yksinäisyyden kokemuksille (Nivala 2010, 207). Eräälle käyttäjäryhmälle rohkea ja innostunut osallistuminen ystäväpassin kanssa toi tullessaan myös uudenlaisia yhteistyökuvioita sekä osallistumismahdollisuuksia.

Ystäväpassi toi elämystä ja virkistystä arkeen. *”Ystävän kanssa uskaltaa osallistua paremmin.”(H2)* Eräs haastateltava toi esiin myös turvallisuus näkökulman: *”Turvallisempaa mennä yhdessä ystävän kanssa esim. ilta-aikaan, mies kun ei ole halukas semmoisiin menoihin.”(H5)*

Myös taloudellinen näkökulma nousi esiin useassa haastattelussa. Erityistä tukea tarvitsevat henkilöt joutuvat usein elämään täysin yhteiskunnan tukien varassa. Pääsääntöisesti heidän tulonaan on joko eläke tai kuntoutusraha.

”Rahat vähissä ja ystäväkin maksoi yhdestä lipusta puolet.”(H2)

”Sosiaalinen ihminen kaipaa seuraa, raha vaikuttaa.”(H5)

”Ystäväpassi-alennuksella oli myös merkittävä vaikutus osallistumisinnokkuuteen, koska rahat ovat hyvin tiukassa.”(H3)

Eräät Ystäväpassia käyttäneistä henkilöistä nostivat esiin myös palveluntuottajien näkökulman: *”Ystäväpassi antaa ennakkotietoa myös palveluntuottajille esim. erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden erilaiset tuen tarpeet ja rajoitteet sekä pelkotilat.”(H2)*

Ystäväpassin pilottihankkeen pituudesta tuli hyvin paljon palautetta käyttäjiltä. Hanke koettiin kaikissa käyttäjäryhmissä aivan liian lyhyeksi. Muutamat käyttäjistä saivat passin käyttöönsä vasta kesäkuun loppupuolella, jolloin osa tapahtumista oli jo ohi.

”Aika lyhyt ajanjakso passin käyttöön. Kesä ajankohtana todella huono uuden mallin sisäänajoon, koska ihmisillä on silloin paljon kiireitä. Talvella olisi enemmän aikaa osallistua.”(H3)

”Ystäväpassi oli kiva juttu, mutta käyttö jäi vähäiseksi, koska kesällä oli omia juttuja ja lomailuja.”(H4)

”Saimme passin niin myöhään (kesäkuun lopulla), että emme ehtineet käyttää sitä kuin kerran.” (H4)

”Ystäväpassi olisi saanut jatkua syksyllä.”(H5)

”Ystäväpassilla oli paljon myönteisiä vaikutuksia. Ympärivuotisena olisi hyvä.”(H1)

Joissakin käyttäjäryhmissä Ystäväpassin uudenlainen toimintamalli koettiin myös haasteelliseksi suhteessa projektin pituuteen: *”On helpompi lähteä liikkeelle, kun on ensin rauhassa tutustunut asiaan. Me kun olemme vähän tällaista sisäänpäin kääntynyttä sakkia.”(H5)*

5.2.2 Ystäväpassi käytössä

Lista palveluntuottajista oli käyttäjien mielestä epäselvä. Olisi kaivattu henkilökohtaista info-tilaisuutta Ystäväpassista ja konkreettisia ohjeita sekä tietoa palveluiden käytöstä. Tietoa pitäisi olla saatavissa myös muilla tavoin, kuin netistä. Monelle sosiaali- ja terveysalan ammattilaiselle kulttuuri- ja taidelähtöiset menetelmät ovat vielä vieraita (Luotonen 2013). Eräässä hankkeeseen osallistuneessa organisaatiossa koettiin, että yhden työntekijän loistava tietoisuus Porin kaupungin kulttuuripalveluista tuki parhaiten Ystäväpassin sisäänajoa heidän organisaatiossaan.

”Jos oletetaan, että osallistujia tulee, niin pitäisi panostaa infoon ja esittelyyn”(H1)

”Henkilökunnallekin kulttuuripuolen palvelut ovat vieraita, saatika asiakkaille (passin käyttäjille).”(H2)

Ystäväpassiin liittyneistä palveluista olisi myös kaivattu ennakkotietoja, esimerkiksi esteettömyys.

”Käytin vähemmän passia, kun ystävä mietiskeli kesäteatterin huonoja penkkejä.”(H5)

”Rosenlew-museoon olisin halunnut mennä, mutta en uskaltanut, kun ei ollut tietoa onko siellä hissiä. Tieto tuli myöhemmin, kun muut olivat käyneet. Ensi kerralla uskallan mennä.”(H6)

Hankkeen palvelutarjonta koettiin riittämättömäksi kaikissa käyttäjäryhmissä (n=5).

”Palvelutarjonta oli suppea, pitäisi laajentaa.”(H5)

”Olisi ollut innostuneita käyttäjiä, mutta palvelutarjontaa ei ollut.”(H1)

Ystäväpassi-hankkeen aloittamisajankohta koettiin todella haasteelliseksi. Kesäaika rajoitti merkittävästi palvelutarjontaa; esimerkiksi Porin teatteri, jossa Ystäväpassin esillepanoon oli panostettu, jäi kesätauolle juuri kun Ystäväpassit oli saatu käyttäjille asti. Varsinkin Porin Jazzin ja Porisperen puuttuminen hankkeen yhteistyökumppa-

neista oli todella monelle käyttäjälle suuri pettymys. Myös Porin alueella sijaitsevien paikallisten kesäteatterien puuttuminen oli monen mielestä merkittävä puute kulttuuritarjonnassa. Valtaosa Ystäväpassin käyttäjistä asui Porin alueella, ja monet olivat haaveilleet käyttävänsä passia juuri kesäteatterin parissa. Kesäteatterimatka kauemmas maakuntaan oli monelle käyttäjälle osallistumisen este sekä fyysisesti että rahallisesti. Nakkilan kesäteatteri sai kuitenkin todella paljon kiitosta osallistuneilta.

”Passi lanseerattiin hassuun aikaan; esim. teatteri, jossa passin esillepanoon oli panostettu jäi juuri kesätauolle ja Nakkilan kesäteatteri oli ainut vaihtoehto. Nakkilaan kulkeminen taas monelle haaste. Myös Pori Jazzin puuttuminen aiheutti paljon kysymyksiä ja pahaa mieltä.”(H1)

”Passin käyttö suht. pientä. Teatteri kesätauolla ja museot myös jonkin aikaa kiinni. Museot ja näyttelyt kun olivat miltei ainoita kohteita meidän kohderyhmälle.”(H2)

5.2.3 Ystäväpassin kehittäminen

”Ongelmakohtia ei ollut montaa, mutta ne olivat pahoja.”(H1)

Kahdelta käyttäjäryhmältä tuli selkeänä kehittämissuositukseksi se, että palvelutarjonta pitää olla vakiintunut ennen hankkeen alkua. Palveluntuottajia hankittaessa on lähdettävä liikkeelle yltäältä; ensin mukaan muutamia isoja toimijoita, sitten vasta pienempiä. Erityisesti Pori Jazz ja Porispere-Festivaali olivat monen Ystäväpassia käyttäneen henkilön ykköstoiveita palveluiden kehittämisen tulevaisuuden suuntana.

Neljä viidestä hankkeesta mukana olleesta käyttäjäryhmästä kaipasi mukaan tulevaisuuden palvelutarjontaan elokuvia. Kahdesta käyttäjäryhmästä nostettiin esiin ehdotus, että Ystäväpassilla pääsisi tiettyihin näytöksiin, jotka ovat yleensä muutenkin hiljaisempia; esimerkiksi kinokellari-esitykset ja elokuvien päivänäytökset. Eräessä käyttäjäryhmässä oli jo tartuttu aiheeseen itsenäisesti ja alettu järjestää omalle porukalle tutustumismatkaa elokuvateatteriin.

Eräessä ryhmähaastattelussa esiin nousi erään yhdistyksen aktiivien ajatuksia kehityssuunnasta: ”*Finnkino on kautta aikojen huomionnut hienosti erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden avustajan tarpeen. Luulisin, että he lähtisivät oikein mielellään mukaan toimintaan.*”(H3)

Palvelutarjonnan laajentamisen tarve tulevaisuudessa myös kulttuuripalveluiden ulkopuolelle nousi esiin kaikista haastatteluista. ”*Pitäisi käydä ehdottomasti myös kansalaisopiston kursseille, keilahalliin ja jääkiekko-otteluihin.*”(H3)

Käyttäjien kaipaamia paikallisia palveluita olivat erilaiset kesätahtumat; esimerkiksi messut, konsertit sekä erilaiset liikunta- ja urheilutapahtumat, joista käyttäjät nostivat esiin mm. jääkiekko- ja jalkapallo-ottelut, urheilukisat, uimahallin, maa-uimalan, kuntosalin ja keilahallin.

Eräältä toiminnanjohtajalta tuli ehdotus, että esimerkiksi urheilutapahtumiin tarjottaisiin Ystäväpassilla edes ilmainen tutustumiskäynti. Se varmasti toisi palvelun pariin lisää asiakkaita myöhemminkin.

Monesta käyttäjäryhmästä tuotiin esiin tarvetta ystäväpassin laajentamiseen myös harrastustoimintaan esim. kansalaisopistoiden kursseille ja urheiluseuroihin. Eräs toiminnanjohtaja kertoi, että ”*Kansalaisopistojen esitteet ovat kiinnostaneet kovasti. On ollut myös kyselyitä: Käykö ystäväpassi siellä?*”(H3)

Monissa käyttäjäryhmissä oli hyvin aktiivisesti pohdiskeltu Ystäväpassin laajoja mahdollisuuksia tulevaisuuden toimintamallina. Mielenterveysongelmat aiheuttavat usein ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden tunteita. Monet mielenterveyskuntoutujat kokevat, että heidän on vaikeaa ilmaista tarpeitaan ja tulla ymmärretyksi (Koskisuu 2004, 24–27).

Erään toiminnanvetäjän haastattelussa nousi esiin myös ajatus siitä, että ystäväpassin avulla voisi elokuvateatterin lippuluukulla hienovaraisesti ilmaista tarpeensa paikasta, josta pääsee poistumaan ”näkymättömästi” kesken näytöksen. ”*Passin käyttäjät ovat myös hienovaraisia ihmisiä. He eivät halua häiritä muita esim. jos heidän pitää*

käydä WC:ssä useita kertoja esityksen aikana, tai jokin elokuvassa esiintyvä ärsyke laukaisee esiin ahdistuksen ja he haluavat poistua kesken elokuvan.”(H2)

Tukitoimet ja tieto:

Selkokielen esittely/opaskansio (vrt. Ystävänkortti toiminta) Ystäväpassiin liittyvistä palveluista ja yhteistyökumppaneista madaltaisi hyvin paljon käyttäjien kynnyksiä uusien palveluiden käyttöön. Yksinkertaiset toimintaohjeet palvelisivat erityisen hyvin myös eri kulttuureista saapuvia henkilöitä (ehkä kokonaan tuntemattomien, vrt. kesäteatteri) palveluiden käytössä.

”Enemmän tietoa ja infoa passin mukaan; missä kortti käy ja miten palvelu toimii.”(H1)

”Kaipaisin tietoa palveluista, olisi helpompi lähteä, kun tietää mihin on menossa.”(H5)

”Ystäväpassin nettisivuille lista tapahtumista ja linkki tapahtuman sivuille.”(H4)

”Tapahtumien yhteydessä logo tai maininta, että ystäväpassi käy.” (H4)

”Passin saisi jatkossa helpoiten oman yhdistyksen kautta. Asia on hyvä ja haluaisin käyttää jatkossakin.”(H5)

”Haluaisin hakea Ystäväpassin jostain läheltä, omasta kunnasta.” (H4)

”Voisi olla joku vapaaehtoinen aktiivi tai kunnantalo tai joku toimisto.”(H4)

”Yhteisökeskus olisi kätevä.”(H3)

Tuki ystävän saamiseksi koettiin tarpeelliseksi neljässä käyttäjäryhmässä. Työelämässä olevat Ystäväpassia käyttäneet henkilöt löysivät seuraa työkavereista myös vapaa-ajalle. Ystäväpassi toi kuitenkin myös heille uudenlaisia ja kiinnostavia kulttuurikohteita, sekä innosti lähtemään liikkeelle yhdessä ystävän kanssa. Erilaisen

kulttuuritaustan omaaville henkilöille Ystäväpassi tuki yhteiskuntaan integroitumista ja madalsi kynnystä tutustua paikallisiin ihmisiin. Eräässä haastattelussa tuli esiin että, monet vuosia Suomessa asuneet henkilöt eivät ole välttämättä puhuneet paikallisten ihmisten kanssa sanaakaan.

”Aina ei löydä kaveria – tarttis tukea.”(H5)

”Olisi hyvä saada ystävä jostain (vanha äiti aina jaksa).”(H4)

”YP-Brändi olisi hyvää mainosta kaikille yhdistyksille sekä palveluntuottajille. Jos passi saataisiin yhdistysten yhteiseksi asiaksi, se olisi tasapuolisesti kaikkien tavoitettavissa.”(H3)

”Hyvän mallin aikaansaamiseksi mukaan pitäisi saada muutama isompi toimija, esimerkiksi Pori Jazz ja Porispere innostaisivat nuoriakin mukaan. Mainostamisen pitäisi olla hyvin näkyvää ja yhdistysten sekä liittojen innostua mukaan ajamaan mallia laajemman kohderyhmän käyttöön.” (H1)

Porissa toimivan yhteisökeskuksen saamista mukaan paikalliseksi ja puolueettomaksi toimijaksi ehdotettiin muutamassakin haastattelussa. Yhdistysvoimien yhdistäminen ja aktiivisten toimijoiden yhteistyö saataisiin parhaiten tätä kautta liikkeelle. Yhteistyömalli voitaisiin rakentaa sisään paikallisiin yhdistyskuvioihin ja näin saada yhdessä asioita eteenpäin.

”Valtakunnallinen Ystäväpassi olisi ideaali-malli, joka palvelisi kaikkia erityistä tukea tarvitsevia. Silloin voisi vaikka kuvallisen kela-kortin yhteyteen liittää merkin avustajan tarpeesta.”(H3)

Valtakunnalliselle ystäväpassi-mallille olisi varmasti paljon kysyntää. Maakunnallinen ja toimiva malli olisi hyvä alku.

Kaikista haastatteluista nousi päällimmäiseksi viestiksi se, että Ystäväpassi oli toimintamallina hyvä ja kaivattu. Se vastasi odotuksia yleisesti jo nyt. Tulevaisuudessa palvelutarjonnan kasvaessa Ystäväpassi tavoittaisi varmasti myös laajemman suosion

kohderyhmissään. Kaikki Ystäväpassin kohderyhmät olivat keskenään hyvin erilaisia, mutta he kaikki kokivat Ystäväpassin tarpeelliseksi toimintamalliksi. Olipa osallistumisen rajoitteen syynä kulttuurinen/sosiaalinen asema tai fyysinen/psykykinen rajoite kulttuuripalveluita käyttäneet henkilöt hyötyivät samankaltaisesta avusta.

5.2.4 Kysely kulttuuripalvelujen tuottajille

Ystäväpassi-hankkeeseen osallistuneita palveluntuottajia pyydettiin sähköpostin välityksellä kirjoittamaan lyhyesti – Kokemuksia /ajatuksia Ystäväpassista, sekä pohtimaan miten Ystäväpassia (palveluna) voisi tulevaisuudessa vielä kehittää?

Sähköpostiviesti lähti kaikille 17 hankkeeseen osallistuneelle palveluntuottajalle ja vastauksia tuli seitsemän (n=7). Vastausprosentti oli todella alhainen. Suurimpana syynä vastauksien vähäisyyteen taisi olla Ystäväpassin pieni käyttöaste pilotointihankkeen aikana.

Vastausten mukaan Porin kaupungin kulttuuripalveluissa tietoisuus Ystäväpassista oli melko hyvä. Nuorten suosimissa paikoissa, joista vastauksia tuli, ei ollut kuitenkaan käytännön kokemuksia Ystäväpassista. Yhdeksi syyksi tähän epäiltiin tilojen puutteellista esteettömyyttä, esimerkiksi inva-WC puuttui täysin.

”Ystäväpassi-hanke oli todella hyvä, kannustava ja käytännöllinen hanke. Se lisäisi varmasti hyvinvointia erikoistarpeita omaavien ihmisten keskuudessa, joilla on esim. vaikeuksia liikkua yksin tilaisuuksissa.” (V1)

”Ideana vallan mainio, mutta ei ainakaan tämän pilotin aikana ilmeisesti madaltanut kynnystä taidemuseokäynnille.” (V2)

Kehitystarpeita hankkeella nähtiin olevan lähinnä tiedottamisessa ja mainostamisessa. Yksi vastaajista oli nostanut esiin myös passin käyttäjien tuentarpeen ystävän löytämiseen.

”Meillä ei käynyt yhtään asiakasta Ystäväpassilla viime kesänä. – Ehkä sen tiedottamiseen ja johonkin koosteeseen/lehtiseen pitäisi laittaa siitä mihin se käy, jakaminen ryhmälle olisi oleellista.” (V6)

”Meillä avustaja pääsee aina ilmaiseksi näyttelyyn. Meille ei ole tullut kauhean paljon tietoa tästä passista ja lipunmyynnistä kerrottiin, että meillä ei ole ollut kovin montaa asiakasta, jolla olisi ollut passi mukanaan. Idea on hyvä, mutta onko kohderyhmälle kerrottu, missä kaikissa passia voi käyttää?” (V3)

”Vai eikö viesti ole mennyt käyttäjille perille? Meillä on ollut tiskillä esitteitä Ystäväpassista, mutta en tiedä miten passia on muuten markkinoitu käyttäjille.” (V2)

”Ystäväpassi-henkilöillä olisi hyvä olla jonkinlainen yhteysverkosto (netissä tai ehkä jopa fyysinen toimisto?), mistä tarpeessa olevat voisivat tilata/varata avustajahenkilön?” (V1)

Vastausten pohjalta jäi päällimmäiseksi ajatus kulttuuripalveluiden tuottajien innokkuudesta toimintaan, kunhan toimintamalli vain saataisiin kokonaisvaltaisesti esille ja käyttöön.

5.3 Kolmas Delfoikierros - Kehitysideoita Ystäväpassi-mallista

Kommentteja lopullisesta Ystäväpassi-mallista tuli neljältä kohderyhmältä. Mallia pidettiin oikein toimivana ja hyvänä. Kommentit olivat kautta linjan innostavia. Niistä nousi esiin ainoastaan yksi kehitysidea.

”Se on mielestäni oikein hyvä!!! Juuri sellainen mistä ollaan monissa keskusteluissa puhuttu.” (K1)

”Hienoa työtä!! Eipä tuohon paljon kommentoitavaa ole.. Yksi tuli mieleen: Visiossa Kela-kortti merkintä on ollut valtakunnallisessa vammaispassissa joidenkin vamma-ryhmien mielestä huono. Eli ehkä tarvitaan erillinen kortti tai sekä-että-malli (voi liittää, mutta voi myös käyttää erillistä korttia.” (K4)

”Malli näyttää hyvältä ja se on hyvää, että myös liikuntapalvelut ja opiskelijat on mallissa mainittu, koska meidän kohderyhmällä ei välttämättä ole ystäviä ja perinteiset ystävävälitykset tarjoavat ystäviä lähinnä vanhuksille. Selkokielen materiaali on äärimmäisen tärkeää, kukaan ainakaan tässä talossa ei jaksa lukea pitkiä monimutkaisia ohjeita.” (K2)

5.4 YSTÄVÄPASSI-MALLI

ALOITUS: 1.Päätoiminen vetäjä hankkeen tekemässä huolellista taustatyötä. 2.Yhteistyökumppaneiden hankinta; ensin mukaan ainakin kaksi merkittävää alueellista palveluntuottajaa ja sitten pienempiä toimijoita.

PALVELUNTARJONTA VAKIINTUNUT TOIMINNAN KÄYNNISTYESSÄ. 1.Selkokielineen esittely hankkeen palveluista ja palveluntuottajista. Esteettömyyskartoitukset. 2.Toiminnan aloitusajankohta SYKSY; palvelut kaikkien kohderyhmien tavoitettavissa. 3.Käyttäjien ja yhteistyökumppanien huolellinen perehdytys malliin; selkokieli- set infot ja tutustumiskäynnit.

TUKIPALVELUT:

- 1.Selkokielineen esittelykansio hankkeen palveluista/ palveluntuottajista.
- 2.Ystävä-palvelu (opiskelija yhteistyö) hankkeen tukena.
- 3.Erilaisia palveluita arjen tueksi kaiken ikäisille käyttäjille; esim.tulevaisuuden kasvavat vanhusväestön tarpeet ja maahanmuuttajien kotoutuminen.
4. Yhteistyö julkisen sektorin kanssa

KOHDERYHMÄ:

Erityistä tukea eri syistä tarvitsevat henkilöt.

KULTTUURIPALVELUITA

TÄYDENTÄVÄT

PALVELUT:

Elokuvat, konsertit, uimahalli, keilahalli, urheilutapahtumat, kansalaisopisto ja muu harrastustoiminta.

Ystäväpassi

on kortti, jonka avulla henkilö ilmaisee avustajatarpeensa.

YSTÄVÄPASSI-

LOGO näkyvillä toiminnoissa ja palveluissa

YSTÄVÄPASSI OMAN YHDISTYKSEN KAUTTA

Yhdistysten välisen yhteistyön kehittäminen maakunnallisesti
YSTÄVÄPASSI-BRÄNDI
(ajetaan yhdessä kaikkien erityistä tukea tarvitsevien etuja)

Ystäväpassi tukee palveluntuottajia kehittämään palveluitaan huomioimaan paremmin erityistä tukea tarvitsevat henkilöt.

- Julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyön vahvistaminen
- Yhdistysten yhteistoiminnan kehittäminen myös liittotasolla

VISIO: Ystäväpassi on valtakunnallisesti tunnustettu malli ja on tasapuolisesti kaikkien saavutettavissa. Henkilön tuen tarpeesta merkintä esim. Kela-kortissa tai erillisellä kortilla.

Kuvio 1. Ystäväpassi-malli (©Heidi Rosenqvist)

Ystäväpassi-malli on koostettu asiantuntijahaastatteluista nousseen tiedon pohjalta. Ystäväpassi on kortti, jonka avulla henkilö ilmaisee avustajatarpeensa ilman selityksiä. Henkilö maksaa oman sisäänpääsytensä ja avustaja pääsee ilmaiseksi. Kohderyhmänä toiminnassa ovat kaikenikäiset eri syistä erityistä tukea tarvitsevat henkilöt. Maahanmuuttajat ovat mukana toiminnassa esimerkiksi tietyn määräjän.

Toiminnan aloitusvaiheessa kiinnitetään erityistä huomiota huolelliseen taustatyöskentelyyn. Palveluntuottaja rakenteeseen tutustuminen kattavasti on tärkeää. Merkittävien paikallisten toimijoiden mukaan saaminen on avainasemassa toiminnan onnistumisen kannalta. Toiminta alkaa vasta, kun palvelutarjonta on kattava. Paras aloitamisajankohta toiminnalle on syksy tai vuoden alku. Ainakin toiminnan alkuvaiheessa vetäjä on päätoiminen. Hänellä on kokemusta työskentelystä toimintaan osallistuvien kohderyhmien kanssa. Hän tuntee kohderyhmien keskeiset erityistarpeet ja hallitsee esimerkiksi selkokielen pääperiaatteet.

Toimintamallin sisäänajo-vaiheessa toiminnanvetäjä pitää selkokielistä infoja kaikille halukkaille yhteistyökumppaneille mukaan lähteneistä yhdistyksistä ja toimijoista aina palveluntuottajiin asti. Myös Ystäväpassin käyttäjille ja heidän ystävilleen on tarjolla infoa ja perehdytystä toimintaan. Selkeä luettelo palveluista osoite- ja yhteystietoineen on saatavilla sekä kirjallisena yhteenvetona, että netistä. Tieto on selkeää ja sitä on tarjolla riittävästi.

Tukipalveluina toiminnassa ovat mm. palveluntuottajille laadittavat selkokielliset toiminta- / palvelu-esittelyt ja esim. kuvalliset toimintaohjeet sekä esteettömyyskartoitukset. Edellä mainitut voidaan tuottaa esim. opinnäytetöinä AMK:ssa. Palveluntuottajat saavat näin myös positiivista näkyvyyttä ja mainosta, sekä mahdollisuuden kehittää palveluidensa laatua ilmaiseksi, tai pientä korvausta vastaan.

Toimintamalliin yhdistetty Ystävä-palvelu mahdollistaa toimintaan osallistumisen myös henkilöille, joilla ei ole ystäviä omassa lähipiirissään. Palvelu olisi mahdollista järjestää oppilaitosyhteistyönä, joka palvelisi sekä Ystäväpassin käyttäjiä että opiskelijoita.

Tukipalveluiksi Ystäväpassiin on mahdollista liittää hyvinkin paljon kaikenlaisia tukimuotoja arkisen elämän helpottamiseksi laajallekin käyttäjäryhmälle. Esimerkiksi palveluntuottajat voisivat räätälöidä erilaisia tuettuja palveluita esimerkiksi marketin/kaupan asiointi-opastus sitä tarvitseville tai apua ostosten tekemiseen tiettyä ajankohtana. Maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan voitaisiin myös merkittävästi tukea niin sanotulla määräaikaisella ystäväpassilla, jonka aikana voisi käydä tutustumassa erilaisiin palveluihin ja opetella niiden käyttöä. Myös tulevaisuudessa kasvaviin vanhusväestön tarpeisiin voitaisiin vastata erilaisilla ystäväpassin oheen räätälöitävillä toimintamalleilla.

Kulttuuripalveluita täydentävät palvelut laajentavat ystäväpassin palvelutarjontaa vastaamaan paremmin eri-ikäisten ihmisten tarpeisiin. Elokuvat ovat kaikille kohderyhmille sopivia. Esimerkiksi elokuvateattereissa passi voisi käydä ensisijaisesti päivänäytöksiin ja esimerkiksi kinokellarinäytäntöihin. Myös erilaiset konsertit, keilahalli ja uimahalli sopisivat mainiosti ystäväpassi-palveluiksi. Erilaisiin urheilutapahumiin Ystäväpassi voisi tarjota esimerkiksi tutustumiskäynnin, joka olisi samalla mainosta palveluntuottajille, ja toisi varmasti lisää asiakkaita jatkossakin. Myös kansalaisopiston kurssit ja muu harrastustoiminta täydentäisivät hienosti palveluntarjontaa ja antaisivat erityistä tukea tarvitseville henkilöille mahdollisuuden osallistumiseen omista lähtökohdistaan.

Ystäväpassin kautta myös palveluntuottajat saavat kokemusta erilaisista palveluita käyttävistä ryhmistä ja osallistumisensa esteistä. Käytännön kautta palveluntuottajat ymmärtämään, että fyysisten esteiden lisäksi on olemassa paljon muuta tärkeää huomioonotettavaa ennen kuin palvelut ovat kaikkien ihmisten ulottuvilla. Ystäväpassi antaa mahdollisuuden hienovaraisuuteen, sekä passin käyttäjän että palveluntuottajan näkökulmasta.

Ystäväpassi-toiminta tarvitsee logon. Logo parantaisi tunnistettavuutta ja sen avulla voidaan selkeästi ilmaista mihin paikkoihin passi käy. Näin myös epäselvyydet ja turhat pettymykset jäävät pois.

Ystäväpassitoiminnan tavoitteena on myös kehittää yhdistysten yhteistoimintaa, ja näin vastata haasteisiin myös järjestötoiminnan puolella. Toimintaan osallistuminen

on hyvää mainosta yhdistyksille, kunnallisille toimijoille, yrityksille ja palveluntuottajille. Julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön vahvistamiseen olisi myös mahdollista löytää keinoja ystäväpassin avulla.

Toimivan maakunnallisen ystäväpassimallin toimintaan saaminen tulevaisuudessa muodostaisi Ystäväpassista Brändin, joka tukee kaikkien heikommassa asemassa olevien ihmisten hyvinvointia. Kehittyvässä yhteiskunnassamme on hyvin tärkeää vaalia yhteisöllisyyttä ja osata yhdistää voimavaroja niin, että kehitämme olemassa olevia palveluita parempaan suuntaan. Olisi siis hyvin tärkeää saada liitot ja muut valtakunnantason toimijat mukaan niin, että kehitämme yhdessä palveluita, jotka ovat tasapuolisesti kaikkien kansalaisten saavutettavissa.

Visio: Tulevaisuudessa Ystäväpassi on käytössä pysyvästi ja on valtakunnallisesti tunnustettu malli. Avustajan tarpeesta on merkintä esimerkiksi Kela-kortissa tms. asiakirjassa. Henkilö asioi ja osallistuu omien tarpeidensa mukaisesti käyttäen yleisiä yhteiskunnan palveluita.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Johtopäätökset

Käyttäjäkokeemukset osoittavat, että ystäväpassi madaltaa kynnystä osallistua kulttuuritoimintaan, sekä lisää näin toimintaan osallistuvien – sekä Ystäväpassia käyttävän henkilön että ystävän – hyvinvointia ja aktiivisuutta. Toiminta vahvistaa myös sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä, koska ystävinä toimivat kaikenikäiset ihmiset.

Ystäväpassi-malli korostaa erityistä tukea tarvitsevan yksilön aktiivista toimintaa ja tasa-arvoista osallistumista yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin. Mallissa tulevat hyvin esiin myös terveyttä ja hyvinvointia edistävät näkökulmat, jotka ovat hyvin tärkeä osa ihmisen arvokasta ja kokonaisvaltaista elämää.

Osallisuus lisää turvallisuudentunnetta. Ihmisten kohtaaminen arkisissa, tasa-arvoisissa ympäristöissä on tärkeää sekä tukea osallistumiseensa tarvitseville, että muille tapahtumaan osallistuville henkilöille. Ennakkokäsitykset ja -luulot murtuvat yhteisen osallistumisen ja osallisuuden kautta. – Toiminnalla on vaikutuksia siis myös muihin palveluiden käyttäjiin sekä palveluiden tuottajiin.

Mielenterveyskuntoutajat ovat helposti väliinputoajia yhteiskunnassamme. Heillä on monesti olemassa selkeä avun- ja tuentarve, mutta yhteiskunnan keinot tuen tarjoamiseen ovat monesti puutteellisia. Tässä tutkimuksessa mielenterveyskuntoutujien asema korostui, koska heidän kohdallaan Ystäväpassin tarjoama tuki osallistumiseen ja osallisuuteen osoittautui todella tarpeelliseksi. Haasteeksi nousi hankkeen lyhyt toiminta-aika. Hanke-muotoisessa toiminnassa keskeiseksi vaikuttavuutta ohjaavaksi tekijäksi nousee mielenterveyskuntoutujien ja monien muidenkin herkkien käyttäjäryhmien tarve pysyviin toimintamalleihin ja tukeen. Liian lyhyillä projekteilla ja väliaikaisilla toimintamalleilla ei yleensä saavuteta tavoiteltuja hyvinvointivaikutuksia.

Luotolan (2013) artikkelissa professori Honkasalo toteaa, ettei ole tutkittu millainen vaikutus esimerkiksi syrjäytyneiden yhteisöön on sillä, että kehitysprojekti on paikalla vain rajatun ajan ja sitten poistuu. Hankkeiden määräajat ovat yleisesti melko lyhyitä rahoituksen ja muiden tekijöiden takia. Muutamia tarpeelliseksi koetut hankkeet ovat saaneet hyvin jalansijaa ja kehittyneet pysyväisluonteisiksi paikallisiksi toimintamalleiksi (vrt. Ystävänkortti).

Ystäväpassi-toimintamalli palvelisi tulevaisuudessa kaikkia osapuolia parhaiten olemalla maakunnallinen ja pysyvä toimintamalli. Palvelutarjonta olisi laajempi ja palvelut olisivat tasa-arvoisesti kaikkien toimijoiden saavutettavissa. Ystäväpassin käyttäjiltä voisi myös kerätä käyttäjäkokemuksia ja palautetta määräajoin - näin palvelu pysyisi ajanmukaisena ja vastaisi käyttäjien tarpeisiin. Esimerkiksi lisääntyvä maahanmuutto edellyttää työntekijöiltä myös palvelujen käyttöön ja osallistumiseen liittyvää uutta osaamista (Niiranen 2010,104). Palveluntuottajat saavuttavat myös uuden asiakaskunnan huomion, ja voivat tulevaisuuden yhteistyöllä kehittää palveluistaan vielä entistä paremmin saavutettavia.

Palveluntuottajien vastauksia lukiessani jäin pohtimaan, jäikö muutamia ystäväpassin käyttökertoja dokumentoimatta passeihin ja palveluntuottajien kirjanpitoihin? Ajatus herää lähinnä toisen delfoikierroksen haastatteluissa esiin tulleiden kahden käyttäjäryhmän ryhmä-tutustumisista vastuuhenkilöidensä tukemina. Kahdessakin palveluntuottajan vastauksessa kerrottiin, ettei Ystäväpassi-käyntejä ollut, vaikka käyttäjät olivat haastatteluissa kertoneet paikassa käyneensä, ja vieläpä isolla ryhmällä. Onko-han informaatio hävinnyt matkalla ja kaikki henkilöt eivät ole käyntejä raportoineet tai kertoneet muille työntekijöille?

Ystäväpassi katto-brändin luominen tukemalla yhdistys ja liittotason yhteistyötä parantaisi Ystäväpassin kohderyhmän hyvinvointia laaja-alaisesti; tukea osallistumiseensa tarvitsevat henkilöt pääsevät osallisiksi kulttuuripalveluista ja samalla ovat esillä tasa-vertaisina yhteiskunnan jäseninä. Valtaväestön turhat ennakkoluulot erityistä tukea tarvitsevia ihmisiä kohtaan hälvenevät yhteisten kokemusten ja toiminnan kautta.

6.2 Kehittämistutkimuksen arviointi ja luotettavuus

Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on aina viime kädessä tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Arvioinnin ja tarkastelun kohteena ovat tutkijan tutkimuksessaan tekemät teot ja ratkaisut sekä valinnat. Tutkijan tulee arvioida valintojensa tarkoituksenmukaisuutta suhteessa tutkimuksen tavoitteisiin sekä vaikutuksia tutkimuksensa luotettavuuteen. Tutkijan haasteena on myös tehdä tutkimukseen liittyvät asiat, sekä ajatukset ja arvot, niin sanotusti läpinäkyviksi. Tutkimuksen läpinäkyvyys liittyy kiinteästi myös tutkimuksen tekemisen etiikkaan. (Vilka 2005, 158-160)

Tämä opinnäytetyö prosessi lähti liikkeelle kirjallisuuteen ja alan aihetta sivuaviin hankkeisiin ja projekteihin tutustumisesta. Huolellista taustatyötä opinnäytetyön tekijä vahvisti myös osallistumalla työn lähtökohtana olevan Ystäväpassi pilotointihankkeen kahteen suunnittelupalaveriin. Ystäväpassi-hankkeeseen osallistuva kohderyhmä oli tekijälle oman ammatin kautta osittain hyvinkin tuttu. Uutena aluevaltauksena

hän tutustui laajasti mielenterveyskuntoutujille ja maahanmuuttajille suunnattuihin palveluihin ja tukimuotoihin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa keskitytään ensisijaisesti tarkastelemaan aineiston laatua ja sen kokonaiskuvaa, sekä uutta teoriaa tai mallia, joka on tutkimuksen tuloksena. Tutkimuksen luotettavuuden perusedellytys on myös riittävän tarkka dokumentaatio. Tämän tutkimuksen tekemiseen liittyvät valinnat, tulkin-
nat ja aineistot on pyritty kertomaan selkeästi koko prosessin ajan. Haastatteluaineis-
tosta nousut informaatio on esitelty kattavasti jokaisella delfoikierroksella, ja se tu-
kee opinnäytetyön tekijän tekemiä tulkintoja. Tutkijan pitää tutkimustekstissään ku-
vailla ja perustella luotattavasti mistä valintojen joukosta on tehnyt valinnat ja miten
hän on päätenyt lopullisiin ratkaisuihinsa. (Anttila 2006, 185; Kananen 2012, 164-
165; Vilka 2005, 159.)

Kehittämistyön luotettavuutta tukee myös Ystäväpassi-hankkeeseen osallistuneiden
yhdistysten ja toimijoiden innostunut osallistuminen Ystäväpassimallin kehittämi-
seen. Hankkeen kohderyhmän laaja-alaisuus ja osallistumisen esteiden moninaisuus
toivat haasteita aineiston keruun muodoille. Monien pohdintojen jälkeen löydettiin
kuitenkin sopivat yhteistyön muodot. Tutkijan eettinen velvollisuus on raportoida
tutkimustulokset avoimesti, rehellisesti ja tarkkuutta noudattaen (Kylmä ym. 2008).

Kehittämismenetelmänä oli Delfoi, jossa korostuu haastateltavien nimettömänä py-
syminen. Ainoastaan ryhmähaastattelutilanteessa haastateltavat kuulivat toistensa
vastauksia, mutta oman palautteensa mukaan pitivät sitä hyvin hedelmällisenä kes-
kustelun etenemisen kannalta. Tässä tutkimuksessa vastaukset on käsitelty luotta-
muksellisesti koko prosessin ajan. (Kuusi 2002, 206.)

Delfoi soveltui Ystäväpassi toimintamallin kehittämiseen. Delfoin luotettavuutta tut-
kimusmenetelmänä on kritisoitu, koska tutkimuksen toistettavuus ja tulosten tulkinta
saattaa olla hankalaa ja yhtenäinen analyysimenetelmä puuttuu (Metsämuuronen
2006, 296). Opinnäytetyö tutkimuksessa Ystäväpassin käyttäjäryhmä oli laajasti
edustettuna. Heidän tuentarpeensa olivat keskenään hyvinkin erilaisia, mutta kaikki
käyttäjät kokivat saaneensa Ystäväpassin avulla tukea osallistumiseensa. Opinnäyte-

työ tutkimus lisäsi omalta osaltaan heidän osallisuuttaan keskittymällä tarkastelemaan heidän käyttäjäkokemuksiaan ja esiin nostamaansa tietoa.

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa kehitettävästä asiasta uutta tietoa ja analysoida sitä, onko kehittämistyö saavuttanut tarkoituksensa. Lähtökohtana arvionnille ovat kehittämistutkimuksen tavoitteet. Arviointiedon avulla osoitetaan näyttöä kehitetyn asian toimivuudesta. Näyttöä tavoittelevan tutkimuksen arvioinnin tavoitteena on myös tukea tiedon siirrettävyyttä, ja pyrkiä tukemaan asiantuntijoiden, organisaatioiden sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa. (Toikko & Rantanen 2009, 61.)

Tutkimustuloksille oli vaikea löytää teoreettista tukea, koska tutkimuksia vastaavassa kohderyhmässä ei ole tehty. Tutkija saa tyytyä siihen, mitä onnistuu löytämään, koska usein kehittämistutkimukseen liittyviä aineistoja on saatavilla niukasti (Kananen 2013, 89). Tulosten tukena käytettyjä argumentteja on sen vuoksi suunnattu tiettyihin kohderyhmiin ja ajoittain yleisissä asioissa sovellettu myös muihin tutkimuksen kohderyhmiin.

Tämän opinnäytetyön tuloksena kehitetty malli on siirrettävissä erityistä tukea osallistumiseensa tarvitsevien henkilöiden toiminnan, osallistumisen ja osallisuuden tukemiseen myös muihin vastaaviin toimintaympäristöihin. Siirrettävyys tarkoittaa tutkimustulosten yleistä pitävyyttä vastaavissa tapauksissa (Kananen 2012, 175).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Ystäväpassista maakunnallinen toimintamalli, joka palvelee käyttäjäryhmäänsä mahdollisimman hyvin myös tulevaisuudessa. Tavoite saavutettiin, käyttäjäkokemusten pohjalta kehitettiin maakunnallinen malli. Toimintamallin todellinen käyttöarvo kohderyhmälleen nähdään kuitenkin vasta tulevaisuudessa, mikäli Ystäväpassi-malli saadaan käyttöön tukemaan erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osallistumista ja osallisuutta yhteiskuntaan ja sen tuotamiin palveluihin.

Kehittämishaasteet jatkossa

Tulevaisuuden haasteita Ystäväpassi-mallin toimivan jalkauttamisen kannalta ovat pysyvän toimintamallin suunnittelu ja mallin juurruttaminen sekä sen levittäminen laajemmalle toiminta-alueelle. Keskeisimpänä haasteena tässä niinkuin muissakin hankkeissa on sopivien rahoittajatahojen löytyminen.

Tulevaisuuden tarpeellisina opinnäytetyöaiheina ammattikorkeakoulussa näen erilaiset kulttuuripalveluntuottajille suunnatut palveluiden esteettömyyskartoitukset sekä palveluiden tueksi suunniteltavat tukipalvelu/esittelykansiot. Myös Ystäväpassi-mallissa tukipalveluna esitetyn ystäväpalvelun järjestäminen osaksi ammattikorkeakoulun opiskelijoiden työelämän harjoittelujaksoja tai muita opintoja olisi hyvä toiminta-ajatus. Se palvelisi samalla sekä palveluntuottaja että -käyttäjä osapuolia ja vastaisi osaltaan tulevaisuuden kehittämishaasteisiin.

LÄHTEET

- Ahponen, P. 2010. Kulttuuripolitiikka. Teoksessa P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy, 249-267.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Artefakta 16.2.painos. Hämeenlinna: Akatiimi Oy.
- Futuuri – Tulevaisuudentutkimuskeskuksen asiakastiedote 4/2009. Viitattu 24.3.2013. www.tse.fi/tutu
- Harju, A. (2004): Aktiivisten kansalaisten Suomi. Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisu 11/2004
- Heiskanen, M-L. 2008. Henkilökohtaisen avustajajärjestelmän kaksi vuosikymmentä suomalaisessa vammaispolitiikassa. Stakes, raportteja 10/2008. Helsinki. Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos, sosiaalipolitiikan lisensiaatti tutkimus. Valo-paino Oy.
- Helsingin kulttuurikeskus 2013. Viitattu 1.5.2013. www.hel.fi/hki/kulke/fi/ajankohtaista/tilaa+seuraksi+kulttuurikaveri
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hyyppä, M. T. & Liikanen, H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita
- Isotalo, M. 2012. Taide hyvinvointia edistämässä. Artikkelijulkaisussa Interdisciplinary Studies Journal. Special Issue on Encounter Art Promoting Wellbeing. Laurea University of Applied Sciences 2012, 15-31.
- Isotalo, M. 2013. Taiteen käyttö hyvinvointialalla Suomessa. Julkaisussa VOIMAA TAITEESTA -Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tampereen yliopisto. tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu, Tammerprint.
- Kajanoja, J. 2005. Mitä on hyvinvointi? Tilastokeskus 2005.[verkkodokumentti] Saatavissa:http://www.stat.fi/tup/kuntapuntari/kuntap_3_2005_hyvinvointi.html.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä, kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Kartio, J. (toim.) 2009. Selkokieli ja vuorovaikutus. Kehitysvammaliitto ry. Tammerprint Oy. Tampere.

Kehitysvammaisten tukiliitto 2013. Viitattu 23.4.2013.
<http://www.kvtl.fi/fi/paikallinen-toiminta/yhdistyksen-materiaalisalkku/ideapaiva/kulttuurin-aareen-ystavan-kerä/>

Kempainen, E. 2008. Kohti esteetöntä yhteiskuntaa. Yhteiskuntapolitiikan normatiiviset keinot esteettömyyden edistämässä. Stakesin raportteja 33/2008. Valopaino Oy. Helsinki:2008.

Kivelä, S. & Pekkanen, M. 2012. Kehitysvammaisen henkilö tasavertaisena osallistujana. Ystävänkortti Toiminta. Opinnäytetyö, Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö, Sosiaalialan koulutusohjelma, Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Koskisuu, J. 2004. Eri teitä perille. Helsinki: Edita Prima Oy.

Korpi, K. 2008. Selkokielen avulla kohti kehitysvammaisten ihmisten yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia vapaa-ajan palveluihin! : Tuotoksena selkokielineen kansio Ystävänkortti-toiminnalle. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö, Sosionomin koulutusohjelma.

Kulttuuria kaikille 2013. Viitattu 1.5.2013.
<http://www.kulttuuriakaikille.fi/uutiset.php?aid=13398>

Kuusi, O. 2002. Delfoimenetelmä. Teoksessa M. Kamppinen & O. Kuusi & S. Söderlund (toim.). Tulevaisuuden tutkimus. Perusteet ja sovellukset. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Kylmä, J, Pietilä A-M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2008. Terveyden edistämisen etiikan lähtökohtia. Teoksessa A-M. Pietilä, T. Hakulinen, P. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salminen & K. Sirola (toim.) Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. WSOY, Helsinki, 62–77.

Lampinen, R. 2007. Omat polut. Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Edita.

Leimio, M. 2012. Maailma on kaikkien! Antropologisia näkökulmia vammaisuuteen. Teoksessa T. Oikarinen & H. Pölkki: Näkökulmia vammaisuuteen. Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma, Vammaisfoorumi ry, Bookwell Oy, Jyväskylä. 46-54.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Helsinki: Opetusministeriö.

Luotonen, M. 2013. Taiteesta hyvinvointia. Artikkelit Tesso – Sosiaalipoliittinen aikakauslehti nro. 3-4 2013 5.vuosikerta.

Malmivirta, H. & Taivainen, A. (toim.) 2012. Merkittävien ihmisten yhteiskunta. Hymykuopat-hanke kunnan tarpeisiin vastaajana. Saatavilla sähköisenä
<http://www.salo.fi/attachements/2012-05-28T11-30-2692.pdf>

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. International Methelp. Helsinki.

- Moisio, E. & HUUHTANEN, H. 2007. Arki hallussa? Suomalaisten asiantuntijoiden näkemyksiä työstä, perheestä ja vapaa-ajasta vuonna 2015. Delfoi-paneelin tuloksia. Työ ja ihminen tutkimusraportti 31. Työterveyslaitos, Helsinki. Tampereen yliopistopaino Oy.
- Niemelä, P. (toim.) 2010. Hyvinvointipolitiikka. WSOYpro Oy Helsinki.
- Niiranen, V. 2010. Hallinto ja ohjaus. Teoksessa P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy, 90-106.
- Nivala, E. 2010. Kansalaistoiminta ja hyvinvointi. Teoksessa P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy, 199-226.
- Numminen, H. 2006: Muisti ja lukeminen. Teoksessa L. Leskelä & H. Virtanen (toim.): Toisin sanoen – Selkokielen teoriaa ja käytäntöä. Kehitysvammaliitto ry: Oppimateriaalikeskus OPIKE. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Paasivaara, L., Suhonen, M. & Virtanen, P. 2011. Projektijohtaminen hyvinvointipalveluissa. Tietosanoma Oy.,Tallinna.
- Pajunen, T., Vuorenpää, K., Nikula, L., Österlund, K., Mäenpää, M., Ahlström, M. & Seppälä, H. 2010. Työllä osallisuutta? Yhteisvastuu 2008 -hankkeiden loppuraportti
- Palonen, T. 2012: Tulevaisuus tehdään. Esipuhe teoksessa A. Rubin ”Olisihan se hienoa, jos oppisi kuin itsestään!” FUTUREX – Future experts-projektin Delfoi tutkimus. Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahean julkaisu B:9.
- Parkkinen, T. & Berg, J. 2009. Opiskelijan hyvinvointi ja ohjaaminen. Teoksessa I. Tanskanen & T. Suominen-Romberg (toim.): Esteettömästi saavutettavissa. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 82., Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, Tampere.
- Piirainen, K., Kuvaja-Köllner, V., Hokkanen, J., Mannelin, K. & Kettunen, A. 2010. Järjestöjen vaikutukset Arvioinnin kehittämistä kolmessa kuopiolaisessa järjestössä.
- Raijas, A. 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmää 110 • 2008, Helsinki. ISBN 978-951-698-170-6 (pdf-julkaisu)
- Ruisrock 2013. Viitattu 1.5.2013. www.ruisrock.fi/info/saavutettavuus
- SAMK 2012. Ystäväpassi Pilotointihanke.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Livonia Print, Latvia.
- Urhonen, A. 2011. Kompastuksia. Into Kustannus

Varmavuori, M. 2013. Kulttuurikaveri tasoittaa tietä taide-elämyksiin. Artikkelit Helsingin Uutiset 18.3.2013. <http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/228215-kulttuurikaveri-tasoittaa-tietaa-taide-elamyksiin>

Viherrä, M-L 2002.: Viestintävalmiudet nyt ja tulevaisuudessa. Teoksessa M. Kampinen, O. Kuusi & S. Söderlund (toim.): Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovelluksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 563-602.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Wallenius-Korkalo, S. 2011. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia ja vaikuttavuutta. Vaikutuksia, vaikuttavuutta ja mittaamisen problematiikkaa. Teoksessa I. Väänänen (toim.): Taide käy työssä. Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisössä. Taikahanke, Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu C, osa 74, 48–54.

LIITE 1

Kiitos, kun osallistut haastatteluun! Tässä sinulle hieman taustatietoa tutkimuksesta;

Opinnäytetyössäni tutkin Satakunnan Ystäväpassi-pilottihanketta ja sen hyvinvointivaikutuksia. Tarkastelen Ystäväpassin käyttöä erilaisissa käyttäjäryhmissä ja kartoitan käyttäjien/lähipiirin ajatuksia ja kokemuksia toimintamallista. Selvitän työssäni myös palveluntuottajien näkemyksiä toimintamallista. Palvelun käyttäjät sekä sidosryhmät ovat asiantuntijoita, joiden kokemusten ja näkemysten pohjalta Ystäväpassista kehitetään maakunnallinen toimintamalli, joka palvelee käyttäjäryhmäänsä mahdollisimman laadukkaasti myös tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytän asiantuntijahaastatteluihin perustuvaa Delfoi-tekniikkaa. Delfoissa kootaan strukturoidun vuorovaikutusprosessin välityksellä asiantuntijapaneelin osallistujien tietoa ja oletuksia tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelut toteutetaan puolistrukturoituna temahaastatteluina, joissa keskustelua tukevat aihepiirin keskeiset teemat.

Ystäväpassi-projektin aloitusvaiheessa haastattelen kaikkien ystäväpassi kokeiluun osallistuvien yhdistysten (n=5) vetäjiä ja kartoitan näin eri kohderyhmien tuentarpeita ja ajatuksia toimintamallista (ensimmäinen kierros). Pilotin jälkeen haastattelen Ystäväpassia käyttäneitä henkilöitä eri kohderyhmistä (toinen kierros). Esiin nousseen tiedon pohjalta laadin Ystäväpassin toimintamallin, jota tutkimukseen osallistuneilla on vielä mahdollisuus kommentoida halutessaan (mahdollinen kolmas kierros).

Olet osallistumassa tutkimuksen ensimmäiselle haastattelukierrokselle. Edellä oleva temahaastattelurunko tukee haastatteluja sekä ensimmäisellä (projektin alussa) että toisella (projektin jälkeen) haastattelukierroksella.

Tapaamisiin haastattelun merkeissä,

Heidi Rosenqvist

(Ylempi amk-opiskelija, SAMK, Terveiden edistämisen koulutusohjelma)

Haastatteluteemat:

AJATUKSET YSTÄVÄPASSISTA

- Palveluiden saavutettavuus
- Kohtelu
- Palveluiden ymmärrettävyys/selkeys
- Miten passi tukee osallistumista? Vaikutukset hyvinvointiin?

YSTÄVÄPASSI KÄYTÖSSÄ

- Miten ystävä löytyy?
- Ajatukset passin käytöstä?
- Mitkä tapahtumat on koettu kiinnostaviksi? Onko palvelutarjonta riittävän monipuolista?

YSTÄVÄPASSIN KEHITTÄMINEN

- Miten kehittäisit Ystäväpassia?
- Minkälaiset osallistumismahdollisuudet kiinnostaisivat tulevaisuudessa?

LIITE 2

Kiitos, kun osallistut Ystäväpassi-haastatteluun!

Opiskelen Satakunnan Ammattikorkeakoulussa ylempää korkeakoulututkintoa. Opinnäytetyössäni selvitän Ystäväpassi-hanketta ja sen hyvinvointivaikutuksia. Ystäväpassi-palvelun käyttäjät ovat asiantuntijoita, joiden kokemusten ja näkemysten pohjalta Ystäväpassista kehitetään maakunnallinen toimintamalli, joka palvelee käyttäjäryhmäänsä mahdollisimman laadukkaasti myös tulevaisuudessa.

Ensimmäisellä haastattelukierroksella Ystäväpassi-hankkeen alussa haastattelin kaikkien kokeiluun osallistuneiden yhdistysten vetäjiä. Nyt toisella haastattelukierroksella (hankkeen päätyttyä) haastattelen Ystäväpassia käyttäneitä henkilöitä.

Haastatteluissa esiin nousseen tiedon pohjalta laadin Ystäväpassista toimintamallin, jota tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä on vielä mahdollisuus kommentoida.

Olet osallistumassa toiselle haastattelukierrokselle. Tämän viestin liitteenä on sinulle haastattelurunko.

Tapaamisiin haastattelun merkeissä.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Rosenqvist

(Ylempi amk-opiskelija, SAMK, Terveystiedon edistämisen koulutusohjelma)

KOKEMUKSET YSTÄVÄPASSISTA

Miten ystäväpassi mahdollisti osallistumisen?

- Oliko helpompi lähteä liikkeelle?
- Millaista palvelua/kohtelua sait?
- Millaisia vaikutuksia Ystäväpassilla oli elämääsi / arkeesi?

YSTÄVÄPASSI KÄYTÖSSÄ

Miten sait tietoa ystäväpassista?

Mitä mieltä olit palvelutarjonnasta ja vaihtoehtoista?

- Löysitkö helposti itsellesi ja ystäväillesi sopivan palvelun / tapahtuman?
- Oliko palvelutarjonta riittävän monipuolista?

YSTÄVÄPASSIN KEHITTÄMINEN

Miten kehittäisit Ystäväpassia?

- Millaisia palveluita haluaisit mukaan?
(esim. elokuvat, urheilutapahtumat, erilaiset harrastukset...)

- Millaista tukea ja tietoa haluaisit saada?
(esim. ennakkotietoa tapahtumasta, kuvalliset tai selkokiehiset ohjeet...)

- Kaipaako tukea ystävän löytämiseen?
(esim. ystäväpankki)

- Mistä haluaisit jatkossa hakea ystäväpassin?
(oma yhdistys, tai jokin muu tahon, mikä?)

Mitä muuta haluaisit vielä kertoa?